

LABAARI GEA NGE MƐ YOHANU U YORUA

Yohanu u kī u t̄ambu s̄ōsi win tire te s̄ō mā Yesu u s̄āwa Gusun̄n Bii. Wi u n̄n naan̄ε doke kpa ȳero u n w̄āaru m̄o sere ka baadommā, wiru 20:30-31. Yohanu u ñ m̄n dabinu yorua nge mƐ Mateu ka be ba tie ba yorua. Adama u garin weenasii sua u ka s̄ōsi mƐ Yesu u s̄ā. U marubu n̄m m̄erusen gari yorua, wiru 3, ka nim w̄ārugim gari, wiru 4, ka d̄ia w̄āruġinun gari, wiru 6, ka handunian yam bururam gari, wiru 8. U maa sun Yesun s̄amburun tore s̄ōm̄o ka win dim d̄āakim mƐ ba di ka win bw̄āabu, wiru 13, ka gari d̄āaki yi u bu s̄ōwa u ka bu nukuru yemiasia, wiru 14-16, ka sere maa kana te u kua win t̄ambu kpuron s̄ō, wiru 17.

U maa n̄ε, Yesu u s̄āwa Gusun̄n gari, ka d̄ia w̄āruġinu ka handunian yam bururam ka swaa ye ya d̄ō Gusun̄n mi, ka gem, ka w̄āaru, ka t̄ōki m̄ero.

Tire te s̄ō, Yohanu u maamaaki n̄ōba tia sia ye Yesu u kua ye Mateu ka Maaku ka Luku ba ñ yorua. Adama u ñ Yesun marubu ka win s̄amburu te u kua Galilēo yorua ka sere k̄okiri bi Yesu u wa ka Yinnin d̄ia domaruġinun gari. Domi t̄n dabira ta yeni kpuro ȳē k̄o win waati ye s̄ō.

Tire ten kpunaa

1. Yam bururam ka w̄ārun gari, wiru 1:1-18.
2. Yesu u tii t̄ambu s̄ōsi, wiru 1:19n di sere wiru 12:50.
3. Yesu Kirisin gari d̄āaki yi u ka win bw̄āabu nukuru yemiasia, wiru 13n di sere wiru 17.

4. Yesun sanam dāakim handunia sɔɔ, wiru 18n di sere wiru 21.

Yam bururam ka wāarun gari

¹ Saa yee yellun di Gari wāa. Gari yi wāa ka Gusunɔ. Gari yi, yi maa sāawa Gusunɔ.

² Yi maa wāa saa yellun di ka Gusunɔ sannu.

³ Saa yin min diya baayere ya taka koora, ba ñ gāanu ganu taka kue yin biru.

⁴ Gari yi sɔɔra wāara wāa, wāa teya ta ka tɔmbu yam bururam naawa.

⁵ Yam bururam mɛ, mu ballimɔ yam wōkurɔ. Yam wōku te, ta ñ maa yam bururam mɛ go.

⁶⁻⁷ Durɔ goo raa wāa wi ba ra soku Yohanu, wi Gusunɔ u gɔsa u ka tɔmbu yam bururam mɛn areru diiya, kpa ben baawure u ka naanɛ doke saa win min di.

⁸ N ñ mɔ wiya yam bururam mɛ, adama ba nùn gɔrimawa u ka yam bururam mɛ areru diiya.

⁹ Yam bururam mɛ tɔnawa mu sāa yam bururam gem mɛ mu na handuniaɔ mu tɔmbu kpuro yam dɛerasiammɛ.

¹⁰ Wi u sāa Gari yi, u na u wāa handunia ye sɔɔ. Win min diya handunia ya taka koora. Ka mɛ, handuniagiba kun nùn tuba.

¹¹ U na wigibun mi, ma wigiba kun nùn wure.

¹² Adama gaba nùn wura ma ba win yīsiru naanɛ doke ma u bu dam kā bu ka ko Gusunɔn bibu.

¹³ N ñ mɔ ba kua Gusunɔn bibu ka tɔnun marubu ñ kun mɛ ka tɔnun yem ñ kun mɛ ka wasin kīru, adama ba marurawa saa Gusunɔn min di.

14 Tē, Gari yi, yi kua tōnu wi u durom ka gem yiba, ma u ka sun sina. Sa win yiikon girima mēera, yiiko yèn bweseru Gusunō Baaba u win Bii teereru wē.

15 Yohanu u win areru di u gbāra u nēε, wiya mi, win gari na raa gerua, wi u sisi nēn biruō, adama u man kere domi u wāa ba sere man mara.

16 Win durom bakam sōn diya besen baawure u win baa mwa, ma sa durom wa durom mēsim wollo.

17 Gusunō u sun wooda wē saa Mōwisin min di, adama durom ka gem mu nawa saa Yesu Kirisin min di.

18 Goo sari wi u Gusunō waare. Adama sa win Bii teereru wa wi u wāa Baaban mi. Tē wiya u sun Baaba sōsi.

*Yohanu Batemu kowon waasu
(I maa mēerio Mateu 3:1-12, Maaku 1:1-8, Luku 3:1-18)*

19 Yeniwa Yohanu u gerua sanam mε Yuu be ba wāa Yerusalemuō ba yāku kowobu ka Lefiba gōrima win mi bu ka nūn bikia, wiya were.

20 Yohanu u bu wurari, u n̄ wisibu yinε, u gerua batuma sō u nēε, u n̄ sāa Kirisi wi.

21 Ba nēε, n̄ n mēn na, wuna were. Wuna Eli?

Ma u bu wisa u nēε, aawo.

Ba kpm nūn bikia ba nēε, wuna Gusunōn sōmō wi?

Ma u nēε, aawo.

22 Ba maa wure ba bikia ba nēε, wuna were, a sun sōwō kpa su wa ye sa ko bu tusia be ba sun gōrima. Seeda yerà a tii diisimō.

23 Yohanu u nēε,

“nēna nōō ge ga gbāramō gbaburō ga mō, i Yinni swaa dēndasio,”

nge mε Gusunɔn sɔmɔ Esai u raa gerua.

²⁴ N deema gɔro ben gaba sɔawa Falisiba.

²⁵ Ba Yohanu bikia ba nεε, mban sɔna a tɔmbu batemu mɔ, ma a kun sɔa Kirisi wi, n̄ kun mε Eli, n̄ kun mε sɔmɔ wi.

²⁶ Yohanu u bu wisa u nεε, nε na ka nim batemu mɔ, adama goo u yɔ bεen suunu sɔɔ wi bεε i n̄ yɛ.

²⁷ Wiya u sisi nen biruɔ, adama u man kere, na n̄ mam tura n yɛro win baranun wɛε kusia.

²⁸ Yeni kpurowa ya kooro Betaniɔ, wuu ge ga wɔa Yuudenin guruɔ mi Yohanu u batemu mɔ.

Yesu,

Gusunɔn Yɔa kinε kpendu

²⁹ Yen sisiru Yohanu u Yesu wa u sisi win mi ma u nεε, i Gusunɔn Yɔa kinε kpendu * mεerio te ta handuniagibun durum wuuwa ta ka doonɔ.

³⁰ Win gariya na raa gerua sanam mε na nεε, durɔ goo u sisi nen biruɔ u man kere, domi u wɔa ba sere mam mara.

³¹ Adama na n̄ daa n̄n tuba. N deema nε, na nawa n ka tɔmbu batemu ko nim sɔɔ, kpa n n̄n Isireliba giasia.

³² Yohanu u maa are teni di u nεε, na Hunde wa u saram wee saa Gusunɔ wɔllun di nge kparuko, ma u sina durɔ win wii wɔllɔ.

³³ Na n̄ n̄n tuba, adama Gusunɔ wi u man gɔra n ka tɔmbu batemu ko nim sɔɔ, win tiwa u man sɔɔwa ma win wirɔ na wa wi Gusunɔn Hunde u sarama u sɔ, wiya u koo tɔmbu batemu ko ka Hunde Dεero.

³⁴ Na maa ye wa, ma na areru di ma durɔ wi, Gusunɔn Biiwa.

---

* **1:29 Yɔa kinε kpendu** Yesuwa ba ka yɔ wi u tii wɛ nge yɔku yɔaru.

Yesun bwāa gbiikobu

³⁵ Yen sisiru Yohanu u kpam wāa mi, u yǒ ka win bwāabu yiru.

³⁶ Sanam mε u Yesu wa u sarǎ, u nεε, Gusunǎn Yāa kinε kpendu wee.

³⁷ Ye bwāabu yiru be, ba gari yi nua yera ba Yesu swīi.

³⁸ Yesu u sīira u bu wa ba nùn swīi, ma u bu bikia u nεε, mba i kasu.

Ba nεε, wǎoru mana a wāa, Rabi. Yīsi ten tubusiana, keu sǎǎsio.

³⁹ U bu sǎǎwa u nεε, i na i wa. Ma ba ka nùn da ba wa mi u wāa, ma ba sǎǎ sura win mi. Saa ye, ya sǎǎwa yokan kǎba nne.

⁴⁰ Andere, Simǎǎ Piεεn wǎnǎ, u sǎa tǎmbu yiru yen turo be ba Yohanun gari yi swaa daki dǎma te, ma ba Yesu swīi.

⁴¹ U gina gbia u da u win mǎǎ Simǎǎ sokuma ma u nùn sǎǎwa u nεε, sa Mεsi wa, wi ba sokumǎ Kirisi ka Gerekim.

⁴² Ma u ka Simǎǎ da Yesun mi. Yesu nùn mεεra ma u nεε, wuna Simǎǎ, Yohanun bii. Sefawa ba ko n da nun soku. Yīsi te, ka te ba mǎ Piεε, ye kpuron tubusiana, kperu.

Yesu u Filipu ka Natanieli soka

⁴³ Yen sisiru Yesu u gǎru doke u da Galilen temǎ. Ma u ka Filipu yinna, u nùn sǎǎwa u nεε, a man swīima.

⁴⁴ Filipu u sǎawa Besaidagii, wi ka Andere ka Piεε, wuu teugiba.

⁴⁵ Filipu u da u Natanieli kasuma ma u nùn sǎǎwa u nεε, sa yǎro wi wa win gari ba yorua Mǎwisi, ka Gusunǎn sǎmǎbun tirenǎ. Yǎro wiya, Yesu Nasarētigii, Yosefun bii.

46 Natanieli u nùn bikia u nεε, gãa geenu koo kpĩ nu yari saa Nasaretin di?

Filipu u nεε, u na u wa.

47 Ye Yesu u Natanieli wa u sisi win mi, u wi tusia batuma sɔɔ u nεε, i mεεrio, Isirelin biin tii tiiwa u wee mini, wìn nukurɔ taki sari.

48 Natanieli u nùn bikia u nεε, man diya a man yē.

Ma Yesu u nεε, na nun wa dārūn nuurɔ Filipu u sere nun soka.

49 Natanieli u nεε, yinni, wunε Gusunən Biiwa! Wunε Isireliban sina bokowa!

50 Yesu u nùn bikia u nεε, a naane doke yèn sɔ na nεε, na nun wa dārūn nuurɔ? Kaa maa gãanu wa ni nu nini kpãaru kere.

51 Ma u bu sɔɔwa u nεε, ka geema, na bεε sɔɔmɔ, i ko wǎllu wa ta wukiara, kpa Gusunən gɔradoba ba n yɔɔmɔ ba n saramamɔ Tɔnun Biin wii wǎllɔ.

2

Kurɔ kpaaru Kanaɔ

1 Sɔɔ itase ba kurɔ kpaaru mɔ Kanaɔ, Galilen temɔ. N deema Yesun mero u wãa mi.

2 Ba maa Yesu ka win bwãabu sokusia kurɔ kpaaru yeru mi.

3 Ye ben tam mu kɔmia, yera Yesun mero u Yesu sɔɔwa ma ba ñ maa tam mɔ.

4 Ma Yesu u nεε, na nεε ya? A ku man sɔ ye kon ko, nen saa kun tura gina.

5 Ma win mero u sɔm kowobu sɔɔwa u nεε, bu koowo kpuro ye Yesu u gerua.

6 N deema boosu nɔɔba tia su wãa mi, mɔ sɔɔ Yuuba ba ra nim doke wasin sārasiabun sɔ. Gen baagere ga koo ditiri wunɔbun (100) saka mwa.

⁷ Yesu u sɔm kowo be sɔɔwa u nɛɛ, bu nim yibio boo si sɔɔ.

Ma ba yibia ka nɔɔwɔ.

⁸ U maa nɛɛ, bu sɔko yande bu ka da kurɔ kpaa ten tɔnweron mi.

Ma ba sɔka ba ka da.

⁹ Ma tɔnwero wi, u tam mɛ denda, mɛ Yesu u gɔsia mi. Adama u ñ yɛ man diya mu na, sɔm kowo be ba nim mɛ taka beya ba yɛ. Yera tɔnwero wi, u kurɔ kpaon durɔ soka

¹⁰ u nùn sɔɔwa u nɛɛ, sii baawure u ra ka tam durom nɛwa gina, yen biru kpa u ka na mɛ mu ñ mɛɔnɔ dobu tura, sanam mɛ tɔmba durom mɛ nɔra ba tonda. Adama wunɛ a raa tam durom mɛni berua sere ka tɛ.

¹¹ Maamaaki yeni ye Yesu u kua Kanɔɔ, Galilen temɔ mi, yeya ya sãa gbiikaa win maamaaki be u kua sɔɔ. Miya u win yiiko sɔɔsi, ma win bwãaba nùn naanɛ doke.

¹² Yen biru u sara u da Kapenamuwɔ ka win mɛro ka win wɔnɔbu ka win bwãabu adama ba ñ tɛ mi.

Yesu u dua sãa yerɔ

(I maa mɛɛrio Mateu 21:12-13, Maaku 11:15-17, Luku 19:45-46)

¹³ Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ sararibu, ta turuku kua. Ma Yesu u da Yerusalemuwɔ.

¹⁴ Ma u yãanu ka nɛɛ ka totoberɛ dɔrobu deema sãa yerun yaaraɔ, ka maa be ba sɔ ba gobi kɔsimɔ.

¹⁵ Ma u wɛɛn koromgba kua u bu gira be kpuro sãa yerun yaaran di, ka maa yãanu ka nɛɛ. Ma u be ba gobi kɔsimɔn gobi yari ye u ben tabulu fukamɔ.

¹⁶ Ma u totoberɛ dɔrobu sɔɔwa u nɛɛ, i ka yabu ye kpuro yario min di, i ku nɛn Baaban yenu gɔsia yaburu.

17 Yera win bwāaba yaaya ye ba yorua Gusunən gari sɔɔ ba nεε, “Wunen dirun kīra man menimə nge d̄sɔ.”

18 Yera Yuuba ba nùn bikia, yīre terà kaa kpī a sun s̄sɔsi su ka gia ma a kookoo sin yiiko mɔ.

19 Yesu u bu wisa u nεε, i s̄aa yee te suro, s̄sɔ itan baa s̄sɔ kon maa tu seesia.

20 Ma Yuuba ba nεε, w̄sɔ weeru ka nɔɔba tia ba kua s̄aa yee ten bana s̄sɔ, aməna kaa koosina a ka tu seeya s̄sɔ ita s̄sɔ.

21 Adama s̄aa yee tèn gari u m̄, win wasiya.

22 Sanam mε Yesu u seewa gərin di, win bwāaba gari yini kpuro yaaya yi u raa gerua, ma ba Gusunən gari naanε doke ka sere maa gari yi Yesun tii u raa bu s̄sɔwa.

Yesu u t̄ambu kpuro yē

23 Sanam mε Yesu u w̄aa Yerusalemuɔ Gə sararibun t̄sɔ bakaru s̄sɔ, tən dabira nùn naanε doke, ye ba win s̄əm maamaakiginu wa ni u kua.

24 Adama u n̄ win tii bu w̄ε yèn s̄ u be kpuron ḡrusu yē.

25 N n̄ maa tilasi goo u ka nùn t̄onun daa tusia, domi u yē s̄aa s̄aa ye ya w̄aa t̄onun nukurɔ.

3

Yesu ka Nikodemu

1 Durɔ goo w̄aa Falisiba s̄sɔ wi ba ra nεε Nikodemu, u s̄awa Yuuban t̄onwero.

2 Durɔ wi, u da Yesun mi s̄sɔ teeru w̄ɔkuru, ma u nεε, yinni, sa yē ma Gusunɔwa nun gərima a ka sun keu s̄sɔsi, domi goo sari wi u koo kpī u s̄əm maamaakigii nini ko n̄n bweseru a ra ko, ma n kun m̄ Gusunɔ w̄aa ka yēro.

³ Ma Yesu u nεε, ka geema, na nun sɔɔmɔ, ma n kun mɔ ba tɔnu mara nɔn mεεruse, u ñ kpɛ̃ u ko ban te Gusunɔ u swĩgii.

⁴ Nikodemu u nùn bikia u nεε, amɔna ba koo tɔnu ma kpam sanam mε u bukura. U koo kpĩ u wura win mεron nukurɔ bu sere nùn ma nɔn mεεruse?

⁵ Yesu u nùn wisa u nεε, geema na nun sɔɔmɔ, goo sari wi u koo kpĩ u ko ban te Gusunɔ u swĩgii ma n kun mɔ ba nùn mara ka nim ka Gusunɔn Hunde.

⁶ Tɔnuwa tɔnu u ra ma, Gusunɔn Hunde maa, hundewa u ra ma.

⁷ A ku biti ko yèn sɔ na nun sɔɔmɔ ma ba ñ koo ko ba kun tɔnu mara nɔn mεεruse.

⁸ Woo ga mɔ mi ga kĩ, ma a gen damu nɔɔmɔ, adama a ñ yɛ mìn di ga na ka mi ga dɔɔ. Meya n sãa ka baawure wi Gusunɔn Hunde u mara.

⁹ Ma Nikodemu nùn bikia u nεε, amɔna yabu ye, ya koo ka kooru mε.

¹⁰ Yesu u nεε, wunε wi a keu sɔɔsimɔ Isireliban mi, ma a kun yabu yeni yɛ?

¹¹ Ka geema na nun sɔɔmɔ, bεε sa gerumɔwa ye sa yɛ, ma sa yen areru dimɔ ye sa wa. Ka mε, i ñ kĩ i bεεn areru wura.

¹² I ñ man naane doke sanam mε na bεε handunia yen gari sɔɔmɔ. Amɔna i ko ka naane doke nà n bεε Gusunɔ wɔllun gari sɔɔwa.

¹³ Goo sari wi u yɔɔwa Gusunɔ wɔllɔ ma n kun mɔ Tɔnun Bii, wi u sarama saa Gusunɔ wɔllun di.

¹⁴ Nge mε Mɔwisi u waa sua wɔllɔ gbaburu sɔɔ, nge meya Tɔnun Bii wi, u ñ koo ko u kun suare tem di,

¹⁵ kpa baawure wi u nùn naane doke u n wãaru mɔ te ta ku ra kpe.

16 Domi Gusunə u handuniagibun kīru mə, sere u win Bii tən durə teereru bu wē, kpa baawure wi u nùn naanε doke, u ku kam ko, adama u n wāaru mə te ta ku ra kpe.

17 Gusunə u n win Bii gərimε handuniaə u ka handunia taare wē, adama handunia yu ka faaba waarawa saa win min di.

18 Baawure wi u nùn naanε doke, ba n nùn taare wēemə, adama wi u kun nùn naanε doke ba yēro taare wē kə, yèn sō u n Gusunən Bii teereru naanε doke.

19 N wee mìn di taare wēεbu na. Yam bururam mu na handuniaə, adama təmba yam wōkuru kīa n yam bururam kere yèn sō ben kookoosu kun wā si ba m̀.

20 Domi baawure wi u daa kōsa m̀, u ra n yam bururam tusawa. U ku ra maa nε yam bururam sə, kpa win kookoosu su ku raa sōsire.

21 Adama wi u gea m̀, wiya ra nε yam bururam sə kpa bu ka wa ma win kookoosu su kooraməwa Gusunən min di.

Yesu ka Yohanu

22 Amən biru Yesu ka win bwāabu ba da Yudean temə. Miya u ka bu sina, ma u dera ba təmbu batemu m̀.

23 Yohanun tii u təmbu batemu m̀ Enənuə, Salimun bəkuə, yèn sō nim yiba mi. Ma təmba daamə win mi, u bu batemu m̀.

24 Saa ye, ba n gina Yohanu pirisəm diru dokem kpa.

25 Sanam mεya sikirinə ga seewa Yohanun bwāabu ka Yuu goon suunu sə sārasiabun garin sō.

26 Ma ba da Yohanun mi, ba neε, yinni a durɔ wi yaaye? Wi u raa wãa ka wune sannu Yuudenin guruɔ, win seeda a di? N wee, u maa dera ba tumbu batemu mɔ ni. Tumbu kpuro ba maa daamɔ win mi.

27 Yohanu u bu sɔwa u neε, goo sari wi u koo gãanu wa ma n kun mɔ ni Gusunɔ u nùn wě.

28 Beεn tii i sãa nen seedagibu ye na gerua ma n ñ ne, Kirisi wi, adama ba man gɔrimawa n ka nùn swaa gbiiya.

29 I ñ yě ma wi u kurɔ kpaɔ mɔ, wiya kurɔ kpaon durɔ? Durɔ win bɔrɔ wi u nùn yõre u win nɔ nɔmɔ, wiya nuku dobu mɔ. Yen sɔna nen tiin nuku dobu yiba.

30 Yesun beεε ya koo sosiwa, kpa neɓia yu kaara.

Wi u na saa Gusunɔ wɔllun di

31 Wi u na saa wɔllun di u kpuro kere. Wi u wãa handuniaɔ, handuniagiwa u sãa, handuniagia u ra n gerumɔ. Wi u maa na saa wɔllun di u kpuro kere.

32 Ye u wa ka ye u nua, yen arera u dimɔ. Adama goo sari wi u win areru wura.

33 Baawure wi u win areru wura, u seeda diwa ma Gusunɔ sãa geegii.

34 Wi Gusunɔ u gɔrima, wiya u Gusunɔn gari gerumɔ, domi Gusunɔn Hunde yibawa wi sɔɔ.

35 Baaba u win Bii kī, ma u nùn yabu kpuro nɔmu sɔndia.

36 Wi u Bii naane doke u wãaru mɔ te ta ku ra kpe. Wi u kun maa Bii wi mem nɔwε, u ñ wãa te wasi, adama Gusunɔn mɔru wãa yěron wirɔ.

4

Yesu ka kurɔ Samariɓii

¹ Falisiba ba nua ma Yinni Yesu u bwãabu waamɔ u batɛmu mɔ̀ n Yohanu kere.

² N sere deema n ñ Yesun tii u ra batɛmu ye ko, win bwãaba ba mɔ̀.

³ Sanam mɛ Yesu u nua ye ba gerumɔ, u yara Yudean di ma u gɔsira u da Galile gia.

⁴ Ye u dɔɔ mi, tilasiwa u ka Samari sara.

⁵ Ma u tura Samarin wuu gagu sɔɔ ge ba ra nɛɛ Sikari, ge ga wãa tem mɛn bɔkuɔ mɛ Yakɔbu u Yosefu win bii kã.

⁶ Miya Yakɔbun dɔkɔ ya wãa. Yesu u wasira win sanum sɔɔ, ma u sina dɔkɔ yen bɔkuɔ. N deema saa ye, sɔɔ wii wɔlla.

⁷ N wee kurɔ Samarigii goo u nim takam na mi, ma Yesu u nùn nim kana u nɔ.

⁸ Saa ye, win bwãaba kusenu dwem da wuu sɔɔ.

⁹ Ma kurɔ Samarigii wi, u nùn bikia u nɛɛ, amɔna wunɛ wi a sã Yuu, a ka man nim kanamɔ a nɔ, nɛ wi na sã Samarigii.

N deema Yuuba ka Samarigibu ba ku ra tɔbirinɛ.

¹⁰ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, à n daa Gusunɔn kɛru yɛ, ma a maa nùn yɛ wi u nun nim bikiamɔ, kaa raa man bikiawa kpa n nun nim wãarugim kɛ.

¹¹ Ma kurɔ wi, u nɛɛ, tɔnwerɔ, ma a kun maa dɔkɔ kaaru mɔ̀ ni, dɔkɔ ye wee ya maa duku, ma giara kaa nim wãarugim mɛ wa.

¹² Besen sikado Yakɔbu wiya u sun dɔkɔ yeni gbeeya. Wi ka win bibu ka win yaa sabenu kpuro ba maa nɔra mi. Wunɛ a Yakɔbu besen sikado wi kerewa?

¹³ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, baawure wi u nim mɛ nɔrumɔ, nim nɔru ga koo maa nùn ko.

¹⁴ Adama baawure wi u koo nim nɔ, mɛ kon nùn kɛ, nim nɔru ga ñ maa yɛro mɔ̀ ka baadommaɔ.

Domi nim me na kon nùn kē mu koo ko bwia yēro sɔɔ, ye ya ko n nim sumɔ, me mu tɔnu wāaru te ta ku ra kpe wēemɔ.

¹⁵ Ma kurɔ wi, u nee, tɔnwero, a man nim me kēeyɔ kpa nim naru gu ku maa man ko n sere nee, kon nim takam na mini.

¹⁶ Yesu u nùn sɔɔwa u nee, a doo a wunen durɔ sokuma i na mini.

¹⁷ Ma kurɔ wi, u nee, na n durɔ mɔ.

Ma Yesu u nee, gema a gerua ma a kun durɔ mɔ,

¹⁸ domi durɔbu nɔɔbuwa a raa mɔ. Wi a maa mɔ tē, u n sāa wunen durɔ. Gema a man sɔɔwa.

¹⁹ Ma kurɔ wi, u nee, tɔnwero, na wa ma wune Gusunɔn sɔmɔwa.

²⁰ Bese Samarigibu, besen sikadoba ba ra raa Gusunɔ sāwa guu tenin wɔllɔ, ma bee Yuuba i nee, Yerusalemuɔra n weene ba n da Gusunɔ sā.

²¹ Yesu u nùn sɔɔwa u nee, kurɔ wune, a nen gari naane koowo yi na nun sɔɔmɔ. Saa ya sisi yè sɔɔ ba n maa Gusunɔ Baaba sɔamɔ guu tenin wɔllɔ, n kun me Yerusalemuɔ.

²² Bee Samarigibu, i n yē wi i sɔamɔ. Bese Yuuba sa yē wi sa sɔamɔ domi faaba ya weewa saa Yuuban min di.

²³ Adama saa ya sisi, ya mam tunuma kɔ, yè sɔɔ sɔɔ geobu ba ko n Gusunɔ Baaba sɔamɔ hunde sɔɔ ka gem sɔɔ. Benin bwesera u kasu bu nùn sā.

²⁴ Gusunɔ u sɔawa hunde, be ba maa nùn sɔamɔ, ba koo nùn sɔawa hunde sɔɔ ka gem sɔɔ.

²⁵ Ma kurɔ wi, u nùn sɔɔwa u nee, na yē ma Mesi wi, wi ba ra maa soku Kirisi, u sisi. Wiya u n tunuma u koo sun baayere nɔɔsia.

²⁶ Ma Yesu u nee, nena mi, ne wi na ka nun gari mɔ.

27 Sanam me sɔɔra Yesun bwãaba tunuma. N bu biti kua too too ye ba wa u ka tɔn kurɔ gari mɔ. Ka me, ben suunu sɔɔ goo kun kurɔ wi bikie mba u kɔ. Ba ñ maa Yesu bikie, mba n kua u ka kurɔ wi gari mɔ.

28 Sanam meya kurɔ wi, u win tooru deri, ma u gɔsira u da wuuɔ.

29 U wuugibu sɔɔwa u nee, i na i durɔ goo wa wi u man sɔɔwa ye na raa kua kpuro. Ñ n man na, n ñ Kirisi wi mi re?

30 Ba yarima wuun di ma ba da win mi gia.

31 Saa ye sɔɔra win bwãaba nùn suuru kana ba nee, yinni a den gãanu dio.

32 Adama u nee, na dɔanu ganu mɔ ni bee i ñ yɛ.

33 Yen sɔna bwãa be, ba bikianamɔ nge goo u ko n ka nùn dɔanu naawewa u di?

34 Yesu u bu sɔɔwa u nee, nen dɔana n wi u man gɔriman gɔru kɔru ko kpa n win sɔmburu wiru go.

35 Bee i ra gere i nee, n tie suru nne gɛɛbun saa yu ka turi. Adama na bee sɔmɔ, i gbea meerio i wa nge me baayeren sɔmbu tura.

36 Wi u gɛemɔ u win kɔsiaru mwaamɔ kɔ, u maa guramɔ ye ya ko n wãa sere ka baadommasɔ, kpa wi ka duuro ba n nuku dobu mɔ sannu.

37 Mɔn teni, ta sãa gem te ta gerumɔ ta nee, goo u duurumɔ, goo maa gɛemɔ.

38 Na bee gɔra i ka gɛ mi i ñ daa duure. Gaba ba duura, wee bee i yen are dimɔ.

39 Samarigibu dabiru wuu ge sɔɔ, ba Yesu naane doke kurɔ win seedan sɔ, ye u gerua ma Yesu u nùn sɔɔwa yabu ye u raa kua kpuro.

40 Yen sōna ye Samarigibu ba da ba nùn deema, ba nùn suuru kana u ka bu sina. Ma u ka bu sina sōo yiru.

41 Be ba maa nùn naane doke win tiin garin sō, beya ba dabiru bo.

42 Ma ba kurō wi sōwa ba neε n ñ mō win gere tōnan sō be, ba Yesu naane doke. Ba maa nùn naane dokewa win tiin gari yi ba nuan sō, ma ba gia ka gem ma wiya Kirisi, handunian Faaba kowo.

Yesu u wirugii goon bii bekia

43 Sōo yiru yen biru Yesu u doona min di, ma u da Galilen temō.

44 Domi win tii u gerua u neε, sōmō ku ra n beere mō win tiin temō.

45 Sanam me u tura Galileō, ma Galilegibu ba nùn dam koosia ka nuku dobu domi ben tii ba raa tōo bakaru da Yerusalemuō, ba maa baayere wa ye u kua tōo baka te sōo.

46 Ma Yesu u kpam wura Kanaō Galilen temō, mi u nim gosia tam. Durō goo maa wāa mi, sunōn asakpōbu sōo wìn bii u barō Kapenamūō.

47 Ye asakpō wi nua ma Yesu u yara Yudean di u na Galileō, yera u da win mi, ma u nùn suuru kana u na Kapenamūō u nùn win bii bekia, wi u wasikiramō.

48 Yera Yesu nùn sōwa u neε, ma n kun mō beε i yīreru wa ka sōm maamaakiginu, i ñ naane dokemō.

49 Ma asakpō wi, u neε, Yinni a gem mō, a na a bii wi wa u sere gbi.

50 Ma Yesu u nùn sōwa u neε, u doo, win bii u bekura.

Ma durō wi, u Yesun gari naane doke yi u nùn sōwa ma u doona.

⁵¹ Sanam mε u dɔɔ yenuɔ, u ka win sɔm kowobu yinna swaaɔ ma ba nùn sɔɔwa ma win bii u bekura.

⁵² Ma u bu bikia saa yerà u bekura. Ba nùn sɔɔwa ba nεε, gĩa sɔɔ sɔɔn kɔba tia dee deewa bara te, ta nùn deri.

⁵³ Sanam mεya bii win baaba u yaaya ma saa yera mam mam Yesu u nùn sɔɔwa ma win bii u bekura. Ma asakpɔ wi ka win yenugibu kpuro ba Yesu naane doke.

⁵⁴ Yeniwa maamaaki yiruse ye Yesu u kua, sanam mε u yara saa Yudean di u da Galileɔ.

5

Yesu u barɔ goo bekia

¹ Yen biru Yuuban tɔɔ bakaru gara tura, ma Yesu u da Yerusalemɔ.

² Yeru gaga wãa wuu ge sɔɔ, yãanun duu yerun bɔkuɔ, ga kɔnnɔsu nɔɔbu mɔ. Gen yĩsira Betisata ka Heberum.

³ Kɔnnɔ si sɔɔra barɔ dabira ra nε ta n kpĩ, wɔkɔbu ka yemɔbu ka bèn wasin bee tia ya gu. [Miya ba ra n kpĩ ba nim buriru mara.

⁴ Domi gasɔ ka gasɔ Yinnin gɔrado u ra sarame u du yeru ge sɔɔ, kpa u nim mε buri. Nim mε, mù n burira mu kpa, wi u gbia u dua mε sɔɔ u ra bekurewa baa ñ n bara teren na yẽro u mɔ.]

⁵ Durɔ goo maa wãa mi, wi u barɔ saa wɔɔ weeru yiru sarin di.

⁶ Yesu u nùn wa u kpĩ mi. Ye u maa gia ma u wãa mi n tε, u nùn bikia u nεε, a kĩ a bekura?

⁷ Barɔ wi, u nùn wisa u nεε, Yinni, na ñ goo mɔ wi u koo man sua u kpɛε yeru ge sɔɔ, sanam mε nim

mu burira. Nà n tatirimə n ka du mi, goo u ra man kāsīwa.

⁸ Yesu u nùn sǝwa u nεε, a seewo a wunen kǝsua kpa a n sīimə.

⁹ Mii mii durə wi, u bεkura ma u win kǝsua u sīimə.

N deema tǝ te, ta sǝawa tǝ wēraruḡiru.

¹⁰ Yen sǝna Yuuba ba durə wi sǝwa wi ba bεkia mi, ba nεε, tǝ wēraruḡira ḡisə, wooda ya maa yina goo u kǝsobe.

¹¹ Ma u bu sǝwa u nεε, wi u man bεkia, wiya u nεε n nen kǝ suo na n sīimə.

¹² Ba nùn bikia ba nεε, wara nun sǝwa a wunen kǝ suo a n sīimə.

¹³ N deema durə wi ba bεkia mi, u n yēro yē, domi Yesu u doona min di, tən wəru ge ga wǝa min sǝ.

¹⁴ Yen biru Yesu u nùn wa sǝa yerə ma u nεε, n wee a bεkura, a ku ra maa durum ko, kpa kǝsa ye ya yeni kere yu ku raa maa nun deema.

¹⁵ Ma durə wi, u wura Yuu ben mi ḡia u bu sǝwa ma Yesuwa u nùn bεkia.

¹⁶ Yenin saabuwa Yuuba ba Yesu nəni sǝru torua yèn sǝ u yabu yen bweseru kua tǝ wēraruḡiru sǝ.

¹⁷ Adama Yesu u bu sǝwa u nεε, nḡe mε nen Baaba u səmburu mǝ sere ka tē, mεya nen tii na maa mǝ.

¹⁸ Gari yin sǝna Yuuba ba kpa m hania sosi bu ka nùn go, n n mǝ yèn sǝ u tǝ wēraruḡiru san ka tǝna, adama yèn sǝ u maa nεε win Baabawa Gusunə. Mesuma u ka win tii Gusunə nerasinamə.

Gusunən Biin yiiko

¹⁹ Yera Yesu u nεε, ka geema na bεε sǝmǝ, nε Bii na n kpē n ḡāanu ḡanu ko ka nen tii ma n kun mǝ

gãa ni na wa nen Baaba u m̀. Baayere ye Baaba u m̀, yera ne Bii na maa m̀.

²⁰ Domi Baaba u win Bii kī, ma u ǹn yabu baayere s̄sim̄ ye u m̀. U koo ǹn s̄mburu s̄si te ta teni kere, kpa bεε kpuro i ka biti ko.

²¹ Nge me Baaba u ra ḡribu seeye kpa u bu ko wasobu, nge meya maa, be Bii u kī u wāaru wē, u bu tu wēem̄.

²² Baaban tii u ku ra maa goo siri, adama u siribu kpuro win Bii n̄mu s̄ndia,

²³ kpa t̄mbu kpuro bu ka Bii bεεε wē nge me ba Baaba bεεε wēem̄. Wi u kun Bii bεεε wē, Baabawa u ñ bεεε wē, wi u ǹn ḡrima.

²⁴ Ka geema na bεε s̄m̄, baawure wi u nen gari swaa daki, ma u wi u man ḡrima naane doke, yēro wāaru m̄ te ta ku ra kpe. U ñ maa sisi siri yer̄, adama u ḡo sarari u dua wāaru s̄o.

²⁵ Ka geema na bεε s̄m̄, saa ya sisi ya mam tunuma k̄, ye ḡribu ba koo Gusun̄n Biin n̄o n̄. Be ba koo maa gu n̄ ba ko n wāaru m̄.

²⁶ Nge me Baaba win tii u s̄a wāarun nuuru, nge meya u maa win Bii kua wāarun nuuru.

²⁷ Ma u ǹn yiiko wē u ka siribu ko yèn s̄ wiya T̄n̄un Bii wi.

²⁸ I ku biti ko yenin s̄, domi saa ya sisi yè s̄o be ba wāa sikir̄ ba koo win n̄o n̄

²⁹ kpa bu yari. Be ba gea kua ba koo sikura bu ka wāaru di. Be ba maa k̄sa kua kpa bu sikura bu ka bu siri.

Yesun yiikon areru

³⁰ Yesu maa nεε, na ñ kp̄ n ḡanu ganu ko ka nen tii. Nge me Baaba man s̄sim̄, nge meya na ra ka siri, kpa nen siribu bu n ka s̄a dee dee, domi n ñ m̄

nɛn tiin g̃õru k̃ira na kasu, ma n kun m̃o wi u man g̃orimag̃iru.

³¹ Ña n nɛn tii areru diiyammɛ, are te, ta ñ naanɛ m̃o.

³² Adama goo w̃ãa wi u man areru diiyammɛ, na maa ỹɛ ma ye u man geruammɛ ya s̃ãawa gem.

³³ Bɛɛ i bɛɛn s̃om̃obu g̃õra Yohanun mi, ma u gem areru di.

³⁴ Ñ ñ m̃o tilasi t̃õnu u man areru diiya, na gesi yeni gerum̃owa kpa i ka faaba waara.

³⁵ Yohanu u s̃ãawa nge fitila ge ga m̃eni ga yam bururasie. Bɛɛ i k̃ãa i ñ nuku dobu m̃o win yam bururam mɛ s̃õ s̃aa fiiko.

³⁶ Adama na areru m̃o te ta Yohanugiru kp̃ãaru kere. Yera s̃õma ye na m̃ò, ye Baaba man ñõmu s̃õndia. Yeya ya s̃õs̃im̃õ ma Baabawa u man g̃õrima.

³⁷ Baaba wi u maa man g̃õrima win tii u man areru diiya. Bɛɛ i ñ win ñõ ñõre baa ñõn teeru, i ñ maa ka ñun ñõnu waare.

³⁸ I ñ win gari wure ỹèn s̃õ i ñ ỹõro naanɛ doke wi u g̃õrima.

³⁹ Bɛɛ i ra n m̃ɛrim̃õ Gusuñõn gari s̃õ ỹèn s̃õ i tamaa i ko w̃ãaru te ta ku ra kpe wa mi s̃õ. N deema gari yiya yi man areru diiyammɛ.

⁴⁰ Ka mɛ, i yina i na nɛn mi kpa i ñ ka w̃ãaru m̃o.

⁴¹ Na ñ bɛɛɛ kasu t̃õmbun mi.

⁴² Adama na bɛɛ ỹɛ. Na ỹɛ ma bɛɛn tii i ñ Gusuñõn k̃iru m̃o bɛɛn nukur̃õ.

⁴³ Na nawa ka nɛn Baaban ỹisiru, ma i ñ man wure. Adama goo ù ñ na ka win tiin ỹisiru, wiya i ko wura.

⁴⁴ Bɛɛ i ra k̃ãa i bɛɛɛ kuana, adama i ku ra Gusuñõn turon bɛɛɛ kasu. Ñ ñ m̃en na, am̃õna i ko ka naanɛ doke.

⁴⁵ Ka mε, i ku bwisiku ma nεna kon bεε durum mani Baaban mi. Mɔwisiwa koo bεε durum mani, win gari i naane s̄a.

⁴⁶ Bεε ì n daa Mɔwisi naane doke ka gem, i ko raa maa nen tii naane doke, domi nen gariya Mɔwisi u yorua.

⁴⁷ Adama i ñ win gari naane doke. Ñ n men na, amɔna i ko ka nen gari naane doke.

6

Yesu u tɔmbu nɔrɔbun

suba nɔɔbu diisia

(I maa mεerio Mateu 14:13-21, Maaku 6:30-44, Luku 9:10-17)

¹ Amɛn biru Yesu u daa bure te tɔbura te ba ra soku Galilen daa bureru, tera ba ra maa soku Tiberia.

² Miya tɔn wɔru guna ya nùn swĩ yèn s̄o ba win sɔm maamaakiginu wa ni u kua barɔbu s̄o.

³⁻⁴ Ye Yuuban t̄ɔ baka te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua, Yesu u yɔɔwa guuru w̄llɔ u sina ka win bw̄abu sannu.

⁵ Ye u win nɔni sua w̄llɔ ma u tɔn dabiru wa ta sisi win mi, ma u Filipu bikia u nεε, ma gia sa ko d̄ianu wa su dwe tɔn beni bu ka di.

⁶ U yeni geruawa u ka Filipun laakari mεeri, domi win tii u ȳ kɔ ye u koo ko.

⁷ Ma Filipu u nùn wisa u nεε, baa sɔm kowon s̄o goobun (200) gobi kun tura su ka d̄ianu dwe tɔn beni bu ka di, baa ñ n fiiko fikon na.

⁸ Win bw̄abun turo, wi ba ra soku Andere, Simɔɔ Piεen wɔnɔ, u nùn s̄ɔwa u nεε,

⁹ bii tən durə goo wāa mini wi u p̄εε nəəbu mə ka sw̄εε piiminu yīru. Adama mba yeni ya koo ko tən dabi teni səə.

¹⁰ Ma Yesu u nεε, i de tən be, bu sina.

N deema yaka kpensu yiba mi, ma tən be, ba sina si səə. Tən durəbun geera tura nərəbun suba nəəbu (5.000).

¹¹ Ma Yesu u p̄εε ye sua u Gusunə siara. Ye u kpa u dera ba tən be yabua be ba s̄ mi, mēya maa ka sw̄εε yi. Ma tən be kpuro ba di nge mèn nəru ba kī.

¹² Ye ba deba ba kpa u win bwāabu s̄əwa bu guro ye n tie kpa n ku raa kam ko.

¹³ Ma ba p̄εε nəəbu yen ye ba di n tiara gure birenu wəkura yiru səə.

¹⁴ Sanam mε tən be, ba səm maamaakigiru wa te Yesu u kua ba gerua ba nεε, ka geema, wiya Gusunən səm wi u sisi handuniaə.

¹⁵ Ye Yesu u gia ma ba wesianaməwa bu ka nùn mwa bu sunə ko, yera u gəsira u da guuru wəllə wi turo.

Yesu u s̄imə nim wəllə

(I maa m̄erio Mateu 14:22-33, Maaku 6:45-52)

¹⁶ Ye n kua yoka ma win bwāabu ba da Galilen daa burerun goorə.

¹⁷ Ba dua goo nimkuu səə ma ba daa bureru təburə ba dəə Kapenamu gia. Saa ye, yam tīra kə, ma Yesu kun bu deemam kpa.

¹⁸ Wee daa bureru ta burinamə yèn s̄ woo damguu ga m̄.

¹⁹ Ye ba ka s̄s̄eru nim mura nge kilo nəəba tian saka, ba Yesu wa u s̄imə nim wəllə u wee goo nimkuu gia, ma berum bu mwa.

²⁰ Adama Yesu u nεε, nεna, i ku berum ko.

21 Sanam meya ba ka nùn nuku dobu mwa goo nimkuu sɔɔ. Mii mii goo nimkuu ge, ga tura mi ba dɔɔ.

Tɔn dabinu Yesu kasu

22 Yen sisiru tɔn be ba gina wāa daa bure ten guru mi, ba yaaya ma goo nimkuu teuwa ga raa wāa mi. Ba maa yē ma Yesu kun due goo ge sɔɔ ka win bwāabu sannu, be tɔnawa ba doona.

23 Wee, goosu gasu maa na yam min bɔkuɔ mi ba pɛɛ di saa ye Yinni u Gusunɔ siara u kpa.

24 Yen sɔna ye ba wa ma Yesu ka win bwāabun goo kun wāa mi, ba goo si dua ba da Kapenamunɔ ba Yesu kasu.

Yesuwa dĩa wāaruginu

25 Ye tɔn be, ba Yesu wa daa bure ten gooru giɔ, ba nùn bikia ba nɛɛ, yinni, domma a na gee?

26 Yesu u bu wisa u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, bɛɛ i man kasuwa yèn sɔ i pɛɛ di i deba, n n̄ mɔ yèn sɔ i nɛn sɔm maamaakiginu wa.

27 I ku dĩa ni nu ra kɔsi tɔnan sɔmburu ko, adama i dĩa ni nu wāaru te ta ku ra kpe wɛɛmɔn sɔmburu koowo. Dĩa niya Tɔnun Bii u koo bɛɛ wɛ yèn sɔ wiya Gusunɔ Baaba u win yiikon yīreru dokea.

28 Sanam meya ba nùn bikia ba nɛɛ, mba sa ko ko su ka sɔma ko ye Gusunɔ u kī.

29 Yesu u bu wisa u nɛɛ, sɔmbu te Gusunɔ u kī, tera i win ɔro naanɛ doke.

30 Ba nùn bikia ba nɛɛ, yīre terà kaa sun sɔɔsi kpa su ka nun naanɛ doke. Nge sɔmbu terà kaa ko.

31 Bɛsɛn sikadoba ba dĩa ni ba ra soku manna di gbaburu sɔɔ, nge mɛ ba yorua ba nɛɛ, “Saa Gusunɔ wɔllun diya u bu dīanu kã ba di.”

32 Yesu nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, n ñ mɔ Mɔwisiwa u bɛɛ dīanu wɛ saa wəllun di, adama nɛn tiin Baabawa u bɛɛ dīa geenu wɛmɔ saa wəllun di.

33 Domi dīa ni Gusunɔ u wɛmɔ, niya wi u sarama saa Gusunɔ wəllun di ma u handuniagibu wāaru wɛmɔ.

34 Ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, Yinni, a n sun dīa ni wɛmɔ baadomma.

35 Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna dīa wāaruginu. Baawure wi u na nɛn mi, gɔɔra kun maa nùn goomɔ. Wi u maa man naanɛ doke, nim nɔru ga ñ nùn goomɔ ka baadomma.

36 Adama, nge mɛ na raa bɛɛ sɔɔwa, i man wa kɔ, i ñ maa man naanɛ doke.

37 Baawure wi Baaba man wɛ u koo na nɛn mi. Wi u maa na nɛn mi, na ñ nùn yinamɔ, baa ñ n kua amɔ.

38 Domi na saramawa saa Gusunɔ wəllun di n ñ mɔ n ka nɛn tiin gɔru kīru ko ma n kun mɔ wi u man gərimagiru.

39 Wi u man gəriman gɔru kīi te wee, n ku ra goo kɔ baa tɔn turo be u man wɛ sɔɔ, adama n ka be kpuro seeyawa gərin di sanam dāakim sɔɔ.

40 Nɛn Baaban gɔru kīi tera, baawure wi u Bii wa, ma u nùn naanɛ doke, u n wāaru mɔ te ta ku ra kpe. Kon maa yɛro seeya gərin di sanam dāakim sɔɔ.

41 Sanam mɛya Yuuba ba wəki, yèn sɔ u gerua ma wiya dīa ni nu sarama saa Gusunɔ wəllun di.

42 Ma ba bikiana ba nɛɛ, n ñ Yesu wi mini? N ñ Yosɛfun bii wìn baaba ka mero sa yɛ? Amɔna u ka gerumɔ ma wiya sarama saa wəllun di.

43 Yesu u bu wisa u nɛɛ, i ku maa wəki.

44 Goo sari wi u koo kpī u na nɛn mi ma n kun mɔ Baaba wi u man gərima u yɛro gawama. Nɛna kon maa nùn seeya gərin di sanam dāakim sɔɔ.

45 Gusunən səməbu ba yorua ba nəε, “Gusunən tii u koo baawure keu sōəsi.” N̄n mən na, baawure wi u Baaban nəə nuə, ma u win sōəsiru mwa, yēro u koo na nən mi.

46 N̄n m̄ə gōo u Baaba waare ma n kun m̄ə wi u na saa Gusunən min di, wiya u Baaba wa.

47 Ka geema na bεε sōəm̄ə, wi u man naanε doke, u wāaru m̄ə te ta ku ra kpe.

48 Nəna dīa wāaruginu.

49 Bεen sikadoba ba manna di gbaburu s̄ə ma ba gu.

50 Adama nε na ka dīanu yā ni nu sarama saa Gusunə wəllun di, ni t̄ənu u koo di u kun ka gu.

51 Nəna dīa wāaruginu ni nu sarama Gusunə wəllun di. Baawure wi u nu di u wāaru m̄ə sere ka baadommaə. Dīa ni kon yēro wē, nən wasiya yi na wēem̄ə handuniagibu ba n ka wāaru m̄ə.

52 Gari yi, yi dera sikirinə ga dua Yuuba s̄ə. Ba nəε, am̄əna dur̄ə wi, u koo ka sun win wasi wē su tem.

53 Yesu u nəε, ka geema na bεε sōəm̄ə, ma n kun m̄ə i T̄ənun Biin yaa tema, kpa i win yem n̄ə, wāaru sari bεε s̄ə.

54 Domi baawure wi u nən yaa tema, ma u nən yem n̄əra, u wāaru m̄ə te ta ku ra kpe. Kon maa n̄ən seeya ḡərin di sanam d̄āakim s̄ə.

55 Ka gem nən wasi dīana, nən yem maa ḡāa n̄əruna.

56 Domi wi u nən yaa tema ma u nən yem n̄əra, u ko n wāawa nε s̄ə, ma nən tii ko na n maa wāa yēro s̄ə.

57 Baaba wasowa u man ḡərima, win saabuwa na maa wāa. M̄əya baawure wi u man tema, yēro u wāaru m̄ə nən s̄.

58 Na ka dīanu yā ni nu sarama saa Gusunə wəllun di. Nu ñ sāa nge dīa ni ba sokumə manna ni bɛɛn sikadoba ba di, domi ba di, ba maa gu. Adama wi u nini di u ko n wāawa ka baadommaə.

59 Yeniwa Yesu u gerua mennə yeru mi u bu keu sōsimə Kapenamua.

Wāaru te ta ku ra kpen gari

60 Sanam mɛ win bwāa dabira gari yi nua ba nɛɛ, gari yi, gari sēsəgiiya, wara u koo kpī u yi nə.

61 Yesu u gia win tii səə ma win bwāabu ba wəki gari yin sō. Yen sōna u bu bikia u nɛɛ, gari yi, yi bɛɛ torasiaməwa?

62 Bɛɛ ì n maa wa Tənnun Bii u yəəmə u wurə mi u raa wāa maa ni?

63 Hundewa ya ra tənun ko waso, wasi kun are gɛɛ mə. Gari yi na bɛɛ sōwa, hundewa, wāara maa.

64 Ka mɛ, gaba wāa bɛɛ səə be ba kun naanɛ doke. Domi Yesu u yĕ saa yellun di be ba kun nùn naanɛ doke, ka wi u koo nùn dəmɛ.

65 U maa nɛɛ, yenin sōna na bɛɛ sōwa ma goo sari wi u koo kpī u na nen mi, n kun ka Baaban kĕru.

66 Saa dəma ten diya win bwāa dabira nùn suuri, ba ñ maa ka nùn sīimə.

67 Yen sōna u win bwāabu wəkura yiru ye bikia u nɛɛ, bɛɛn tii maa ni? I kī i doona?

68 Siməə Piɛɛ u nùn wisa u nɛɛ, Yinni, weren miya sa ko da. Wuna a wāaru te ta ku ra kpen gari mə.

69 Tĕ sa naanɛ doke, sa maa yĕ kam kam ma wuna Gusunən Bii Dɛero.

70 Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ñ nɛna na bɛɛ wəkura yiru ye gəsa? Ka mɛ, bɛɛn turo u sāa Setamgii.

71 Yudasiwa u ka yā, Siməə Isikariətun bii. Domi baa ù n wāa be wəkura yiru ye səə, wiya u koo Yesu dəmε.

7

Yesun wənəbu

ba ù nùn naanε doke

¹ Amεn biru Yesu u šiimə Galilen tem səə. U ù n kī u da Yudean tem gia yèn sō Yuuba ba swaa kasu bu ka nùn go.

² Ma Yuuban tōə bakara turuku kooma te ba ra soku Kunun tōə bakaru.

³ Yen sōna Yesun wənəbu ba nùn sōəwa u doonə min di, u da Yudeaə, kpa win bwāabu bu ka maa win səmburu wa te u mə.

⁴ Domi goo ku ra gāanu ko asiri səə sanam mε u kasu bu nùn gia batuma səə. Ù n yabu yen bweseru mə, u win tii handunia sōəsiə.

⁵ Baa win wənəbun tii, ba ù nùn naanε doke.

⁶ Yesu u bu sōəwa u nεε, nεn saa kun turim kpa, adama bεεn saa sōəra i wāa mi bεε.

⁷ Handuniagiba kun kpē bu bεε tusi, adama ba man tusa nε, yèn sō na nεε, ben kookoosu kun wā.

⁸ Bεε, i tōə baka te doo. Nε na ù tu dəə, domi nεn saa kun tura gina.

⁹ Ye u bu yeni sōəwa u kpa, ma u sina Galile mi.

Yesu u tōə bakaru da

¹⁰ Adama ye wi, Yesun wənə be, ba tōə baka te doona, yera win tii u maa seewa u da mi, asiri səə.

¹¹ Yuuba ba nùn kasu tōə baka te səə, ba bikiamə ba mə, mana u wāa.

12 Dabira tən wəru ge səə, ba sikirinamə tēru tēru win s̄. Gabu ba nē, wi tən geowa. Ma gaba nē, u tambu n̄ni w̄kuməwa.

13 Adama goo sari wi u Yesun gari gerua batuma səə Yuuban b̄erum s̄.

14 Sanam m̄ n kua t̄ə baka ten b̄onu, Yesu u da s̄a yerə ma u bu keu s̄əsim w̄ri.

15 Ma biti Yuuba kua. Ba bikia ba nē, am̄na durə wi, u ka tireru ȳ, wi, wi u kun keu kue.

16 Yesu u bu wisa u nē, n̄n s̄əsira kun s̄a n̄n tiigiru. Gusunəgira, wi u man ḡrima.

17 Goo ù n k̄i u Gusunən k̄iru ko, u koo gia nge m̄ n̄n s̄əsira s̄a, ñ n Gusunəgirun na, ñ n maa n̄n tiigirun na.

18 Goo wi u gari gerumə ka win tiin yiiko, u win tiin b̄er̄ kasuwa. Adama wi u b̄er̄ kasu ye ya s̄a wi u n̄n ḡrimagia, siiwa gemgii, taki sari wi səə.

19 M̄wisi kun b̄e wooda w̄ ro? Ka m̄, goo sari b̄e səə wi u wooda ye m̄m n̄əw̄. Ñ n m̄n na, m̄ban s̄na i swaa kasu i ka man go.

20 Tən wəru ga n̄n wisa ga nē, w̄r̄ekunu nu nun w̄asi. Wara swaa kasu u ka nun go.

21 Yesu u bu wisa u nē, s̄m maamaakigii teeru tənawa na kua, ma b̄e kpuro i biti kua.

22 Adama i bwisikuo. Bango ya weewa saa sikadoban min di, n ñ m̄ M̄wisin min di, adama ȳn s̄ M̄wisiwa u b̄e yen wooda w̄, yen s̄na i ra bango ko baa t̄ə w̄r̄arugiru səə.

23 Ñ n m̄n na, ì n bii bango m̄ t̄ə w̄r̄arugiru səə kpa i ku ka M̄wisin wooda sara, m̄ba n kua i ka man m̄ru m̄ sanam m̄ na t̄nun wasi kpuro bekia t̄ə w̄r̄arugii te səə.

24 I ku maa gãanu siri nge me i ka nu waamə, adama i siri geebu koowo.

Yesuwa Kirisi wi Gusunə

u gəsa

25 Sanam me səəra Yerusalemugibu gaba bikia ba nee, n n wi ba kasu bu go wiya mi?

26 N wee, u gari mə batuma səə, ma goo kun gee gerua. Nge tənweroba tubawa ma wiya Kirisi ka gem de?

27 Wee beee kpuro sa yē mìn di durə wi, u yari. Adama sanam me Kirisi koo na goo kun ko n yē mìn di u wee.

28 Sanam me Yesu u keu səəsimə sãa yerə ma u gbāra u nee, beee i man tuba. I maa yē mìn di na yarima. Ka me, na n ne ka nen tiin yiiko. Gemgiiwa u man gərima, wi beee kun yē.

29 Ne, na nùn yē domi saa win min diya na na, wiya maa man gərima.

30 Yenin sənna ba gəru doke bu ka nùn mwa, adama goo sari wi u nùn nəmu səndi, domi win saa ya n gina turim kpa.

31 Dabiru tən wəru səə ba maa nùn naane doke. Ma ba nee, sanam me Kirisi koo na, u koo səm maamaakiginu ko n kere ni durə wini u kua?

Ba sãa yerun kəsobu

Yesu gəria bu nùn mwa

32 Falisiba ba nua ma tən dabiru ba yabu yeni gerumə gbənum, yen sənna be ka yaku kowo tənwerobu ba sãa yerun kəsobu gəra bu ka Yesu mwa.

³³ Ma Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, saa fiikowa ya tie ye ko na n ka bɛɛ wāa. Yen biru kon doona wi u man gərɪman mi.

³⁴ Bɛɛ i ko man kasu adama i n̄ man wasi. Mi ko na n wāa bɛɛ i n̄ kp̄ɛ i na mi.

³⁵ Yuuba ba bikianamɔ ba m̄, ma giara durɔ wini u koo da sa kun ka n̄n wa. U koo dawa Yuuban mi be ba yarina Gerekiban suunu sɔɔ, kpa u n Gerekiba keu sɔɔsimɔ?

³⁶ Mba gari yinin bweserun tubusianu yi u gerua, sa ko be n̄n kasu adama sa n̄ n̄n wasi, ma mi u be wāa, sa n̄ kp̄ɛ su da mi.

Nim wāarugim

³⁷ Tɔɔ baka ten tɔɔ dāakiru tera ta bɛɛɛ kera. Tɔɔ te sɔɔra Yesu u seewa u nɔɔgɪru sua wɔllɔ u nɛɛ, baawure wi nim n̄ru ga goomɔ u na n̄n mi u n̄.

³⁸ Nge mɛ ba yorua Gusun̄n gari sɔɔ ba nɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, wāarun bwii yi ko n kokumɔwa saa ȳɛron nukurun di.

³⁹ Gusun̄n Hunden gariya Yesu u ka yā mi, wi be ba n̄n naanɛ doke ba koo mwa. Domi ba n̄ gina Hunde Dɛɛro w̄ɛ ȳɛn sɔ Yesu kun gina wure win yiiko sɔɔ.

Tɔmba sikirina Yesun sɔ

⁴⁰ Gabu t̄n w̄ru ge sɔɔ, be ba gari yi nua ba nɛɛ, durɔ wini s̄mɔ wiya ka gem.

⁴¹ Ma gaba maa gerua ma wiya Kirisi wi.

Adama gaba nɛɛ, ma gian diya! N ko n kooru Kirisi u yarima saa Galilen di?

⁴² Gusun̄n gari yi n̄ gerumɔ ma Kirisi koo yarimawa saa Dafidin bweserun di? U n̄ koo na saa Betelehemu Dafidin wuun di?

⁴³ Win s̄na sikirinɔ ga dua t̄n w̄ru ge sɔɔ.

44 Gabu ba kī bu nùn mwa adama goo kun nùn nǎmu sǎndi.

Yuuban tǎnwerobun

naanɛ doke sariru

45 Ma sǎa yerun kǎsobu ba gǎsira yǎku kowo tǎnwerobu ka Falisiban mi. Ma ba bu bikia ba nɛɛ, mba n kua ba ñ ka Yesu mwaamɛ?

46 Ma kǎso be, ba bu wisa ba nɛɛ, goo sari wi u gari gerure nge durǎ wi.

47 Falisiba ba bu bikia ba nɛɛ, to, i dera durǎ wi, u maa bɛɛn tii nǎni wǎkua ya.

48 I sere nǎore wirugii goo ñ kun mɛ bɛsɛ Falisiban goo u nùn naanɛ doke?

49 I ñ yɛ ma tǎn wǎru ge, bǎrigiba? Ba ñ Mǎwisin wooda yɛ.

50 Nikodɛmu, Falisi ben turo, wi u raa gasǎ daare Yesun mi wǎkuru, u bu bikia u nɛɛ,

51 bɛsɛn wooda ya sun yǎllaa kua su tǎnu siri sa kun win gari nua, kpa sa kun maa gie ye u kua?

52 Ba nùn bikia ba nɛɛ, ase wunɛn tii a maa sǎawa Galilegii? A wɛɛrio sǎa sǎa Gusunǎn gari sǎǎ, kaa wa ma sǎmǎ goo sari wi u koo yarima saa Galilen di.

[
53 Ma baawure u wa win yɛnuǎ.

8

Kurǎ sakara kowo goo

1 Ye ba doona Yesu u da guuru wǎllǎ te ba ra soku Olifi.

2 Yen sisiru buru buru yellu u gǎsira sǎa yerǎ. Ma tǎmbu kpuro ba da win mi, ma u sina u bu keu sǎǎsim wǎri.

³ Ma wooda yērobu ka Falisiba ba ka kurɔ goo na win mi, wi ba mwaama sakararu sɔɔ, ba nùn yōrasia be kpuron wuswaaɔ.

⁴ Ma ba Yesu sɔɔwa ba nɛɛ, yinni, sa kurɔ wi mwawa sakararu sɔɔ.

⁵ N wee, Mɔwisi u sun sɔɔwa wooda sɔɔ ma ba ra kurɔ winin bweseru kpenu kasukuwa bu go. Wunɛ maa ni? Amɔna a wa.

⁶ Ba yeni geruawa bu ka win laakari mɛɛri kpa bu fɛɛ wa bu nùn durum mani. Adama Yesu u tuka, ma u ka win niki bia yorumɔ temɔ.

⁷ Ye ba nùn bikiamɔ ba baasi, ma u tii demia u bu sɔɔwa u nɛɛ, wi u kun torare bɛɛ sɔɔ, u gbiiyo u kurɔ wi kperu kara.

⁸ Ma u kpam tuka u yorumɔ temɔ.

⁹ Ye ba yeni nua ma ba yara tia tia saa bukurobun min di sere ka bibɔ. Ma Yesu tia wi turo ka sere kurɔ wi.

¹⁰ Yesu u tii demia ma u nùn bikia u nɛɛ, kurɔ wunɛ, be ba nun taarɛ wɛɛmɔ mana ba wãa. Ben goo kun maa tie?

¹¹ Kurɔ wi, u nɛɛ, goo sari Yinni. Ma Yesu u nɛɛ, a doonɔ, nɛn tii, na ñ maa nun taarɛ wɛɛmɔ, adama a ku maa tora.]

Yesu,

handunian yam bururam

¹² Yen biru Yesu u kpam ka tɔmbu gari kua u nɛɛ, nɛna handunian yam bururam. Wi u man swĩi, u ko n yam bururam mɔ mɛ mu sãa wãaru, u ñ maa wãa u sĩ yam wɔkuru sɔɔ.

¹³ Falisiba ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, wee tɛ, a wunen tii areru diiyammɛ. Ñ n mɛn na, wunen arera kun sun sɔɔsimɔ ma gari yi, gema.

14 Ma Yesu u nεε, mεya, baa nà n nen tii areru diiyamme, ye na gerumə, gema. Na yě mìn di na wee ka mi na dɔɔ. Adama bεε i n̄ yě mìn di na wee ka mi na dɔɔ.

15 Mε i tɔnu waamə, mεya i ra ka n̄n siri, nε na ku ra goo siri.

16 Baa nà n goo siri, nen siribu geema, domi n n̄ nε turo kon yěro siri. Ka nen Baaba wi u man gərimawa.

17 Ba yorua bεen wooda sɔɔ ma tɔnu yirun areru geema.

18 Na nen tii areru diiyamme, ma Baaba wi u man gərima u maa man areru diiyamme.

19 Ba n̄n bikia ba nεε, mana wunen Baaba wi, u wãa.

Ma Yesu u bu wisa u nεε i n̄ man yě, mεya i n̄ maa nen Baaba yě. N̄ n sãan na i man yě, i ko n daa maa nen Baaba yě.

20 Gari yiya Yesu u gerua sanam mε u keu sɔɔsimə sãa yerə, ten bera mi ba ra arumani bere. Goo sari wi u maa n̄n nɔmu sɔndi yèn sɔ win saa kun turim kpa.

Ba n̄ kpě bu da mi Yesu u dɔɔ

21 Yesu kpam bu sɔɔwa u nεε, na doonə. Mi na dɔɔ bεε i n̄ kpě i da mi. I ko maa man kasu, adama i ko gbi bεen toranu sɔɔ.

22 Yèn sɔ u nεε, mi u dɔɔ ba n̄ kpě bu da mi, yen sɔna ba bikianamə ba mɔ, u koo tii gowa?

23 Ma Yesu u bu sɔɔwa u nεε, bεε i sãawa temkobu, nε maa, wərukoowa. Bεε handunia migiba, nε na kun sãa handunia migii.

24 Yen sōna na beε sōwa na neε, i ko gbi beεn toranu sō. Ì kun naanε doke ma nena yēro wi, ka geema i ko gbiwa beεn toranu sō.

25 Ma ba nùn bikia ba neε, wuna were.

Yesu u neε, na raa beε sōwa kō.

26 Na gari dabinu mō yi kon kpī n gere n wunana beεn sō. Adama geegiiwa wi u man gōrima, ye na maa nua saa win min di yeya na handuniagibu sōmō.

27 N ò maa bu yeeri ma Baaban gariya u bu sōmō.

28 Yen sōna Yesu u neε, sanam mε i Tōnun Bii sua tem di i bwē, sanam mεya i ko gia ma nena yēro wi. I ko maa gia ma na ò maa gāanu ganu mō ka nen tii. Ye Baaba man sōsi, yeya na beε sōmō.

29 Baaba wiya u man gōrima. U maa wāa ka ne. U ò man deri ne turo yèn sō na ra ko ye n da nùn dore.

30 Ma tōn dabiru be ba Yesun gari yi nua ba nùn naanε doke.

Tii mawabu ka yobu

31 Yesu u Yuu be ba nùn naanε doke sōwa u neε, ò n nen sōsiru mem nōwa, i sāawa nen bwāabu ka gem.

32 I ko gem gia. Gem mε, mu koo maa beε yakia yorun di.

33 Ba nùn sōwa ba neε, beεε Aburahamun bwesera, sa ò maa koore goon yobu. Amōna a ka neε sa ko yakia yorun di.

34 Yesu u neε, geema na beε sōmō, baawure wi u durum mō, wiya durum yoo.

35 Yoo ku ra n wāa win yinnin yenuō ka baadomma, adama biiwa ra n wāa mi ka baadomma.

36 Yen sǎna nε Gusunǎn Bii nà n bεε yakia, i kuawa tii mǎwǎbu ka gem.

37 Na yē ma Aburhamun bwesera i sǎa. Ka mε, i swaa kasu i ka man go, yèn sǎ i ñ nεn gari wure.

38 Na bεε sǎmǎ ye na wa nεn Baaban mi, adama bεε i mǎ ye i gia bεen baaban mi.

39 Ba nùn sǎwǎ ba nεε, Aburhamuwa besen baaba.

Ma Yesu u bu wisa u nεε, ì n daa sǎan na Aburhamun bibu, i ko n daa Aburhamun kookoosu mǎ.

40 Adama tē bεε i swaa kasu i ka man go, nε wi na bεε gem sǎmǎ mε na nua Gusunǎn min di. Aburhamu kun yenin bweseru koore.

41 Bεε i bεen tundon kookoosu mǎ.

Ba nùn sǎwǎ ba nεε, sa ñ sǎa seegeba. Baaba turowa sa mǎ, wiya Gusunǎ.

42 Yesu u bu sǎwǎ u nεε, Gusunǎ ù n daa sǎan na bεen baaba ka gem, i ko n daa man kī domi Gusunǎn min diya na yarima na ka wǎa mi. Mεya na ñ ka nεn tii nε, adama wiya man gǎrima.

43 Mban sǎna nεn barum kun ka bεε yeeri. Mu ñ bεε yeeri yèn sǎ i ñ kpē i nεn gari nǎ.

44 Setamwa bεen tundo, i maa kī i bεen tundon kīru ko. Tǎn gowowa saa toren di, u ñ maa gem swīi, domi gem sari wi sǎǎ. Sanam mε u weesu gerumǎ, u ra n gerumǎwa ka win tiin daa, yèn sǎ weesugiiwa ka maa weesu kpuron baaba.

45 Adama gema na ra n gerumǎ. Yen sǎna i ñ man naane doke.

46 Wara bεε sǎǎ u koo kpī u nεε, na tore. Sari. Ñ n mεn na, ma gema na gerumǎ, mban sǎna i ñ man naane doke.

47 Wi u sãa Gusunɔgii, wiya ra Gusunɔn gari wure. Adama bεε i ñ sãa Gusunɔgibu. Yen sɔna i ñ win gari wuramɔ.

Yesu ka Aburhamu

48 Ma Yuuba ba nùn bikia ba nεε, bεεε sa ñ gem mɔ ye sa nεε wunε Samarigiwa ka maa werɛkunugii?

49 Yesu u bu wisa u nεε, na ñ werɛkunu mɔ. Nεn Baabawa na bεεε wεεmɔ adama bεε i ñ man bεεε wεεmɔ.

50 Na ñ nεn tiin bεεε kasu. Goo u wãa wi u man ye kasuammε, wiya maa sãa siri kowo.

51 Ka geema na bεε sɔmɔ, baawure wi u nεn gari mεm nɔɔwa, yεro u ñ gɔɔ wasi pai.

52 Ma Yuuba ba nùn sɔɔwa ba nεε, tε sa gia ma a werɛkunu mɔwa ka gem. Aburhamu u gu, Gusunɔn sɔmɔbu ba maa gu. Ka mε, a gerumɔ a mɔ baawure wi u wunεn gari mεm nɔɔwa u ñ gɔɔ wasi.

53 Bεsen baaba Aburhamu u gu. A nùn kerewa? Sɔmɔbu ba maa gu. Wara a tamaa a sãa.

54 Yesu u nεε, na ñ nεn tii bεεε wεεmɔ, nεn bεεε kun gãanu sãa. Nεn Baabawa u man bεεε wεεmɔ, wi bεε i sokumɔ bεεn Yinni.

55 Ka mε, i ñ nùn yε, adama nε, na nùn yε. Na ñ nεε, na ñ nùn yε, ko na ñ sãawa weesugii nge bεε. Adama na nùn yε, na maa win gari mεm nɔɔwε.

56 Bεsen baaba Aburhamu u yεera ka gɔru dobu ye u koo ka nεn tɔru wa. U maa tu wa ma win nukura dora.

57 Yuuba ba nùn sɔɔwa ba nεε, a ñ gina wɔɔ weeraakuru tura. Mana a ka Aburhamu waare.

58 Yesu u nεε, ka geema na bεε sɔmɔ, na gbia na wãa ba sere Aburhamu mara.

59 Ma ba kpenu sua bu ka nùn kasuku, adama u kukura u yara sãa yerun di.

9

*Yesu goo yam waasia**wi ba mara ka wōkoru*

¹ Nge mε Yesu u bōsu, u durō goo wa wi ba mara ka wōkoru.

² Win bwāaba nùn bikia ba nεε, yinni, weren torarun sōna ba ka durō wi wōkoru mara. Win tiigira? Nge win tundo ka win mεrogira.

³ Yesu u bu wisa u nεε, n ñ mō durō wi, ñ kun mε win tundo ka win mεro ba tora, adama ba nùn marawa ka wōkoru kpa Gusunən sōmburu tu ka sōsira wi sō.

⁴ Sa ñ ko ko sa kun wi u man gōriman sōmburu kue sanam mε sō wā. Wōkura sisi tē sō goo kun kpē u sōmburu ko.

⁵ Sanam mε na wā handuniaō nēna na yen yam bururam.

⁶ Ye u yeni gerua u kpa, u yāatam sia temō, ma u ka yāatam mε tem kōka, ma u tem mε wōko win nōni tēni.

⁷ Ma u nùn sōwa u nεε, u doo u wubu yeru ge ba mō Siloe. Yīsi ten tubusiana, gōra.

Ma durō wi, u win swaa sua u da u wuba, ma u wurama ka nōni sannu.

⁸ Ma win wō beragibu ka be ba ra raa nùn wa u n bara mō, ba bikianamō, wi u ra raa sine mini u n bara mō, n ñ wiya mini?

⁹ Ma gaba nεε, wiya.

Gaba maa nεε, n ñ wi mi, u ka nùn weenewa.

Ma win tii u bu sōwa u nεε, nēna mi ni.

¹⁰ Ba nùn bikia, amōna n kua wunen nōni ka wukiara.

¹¹ Ma u bu wisa u nεε, durō goo wi ba ra soku Yesu, wiya u tem kōka ma u nēn nōni tēni, ma u

man sãɔwa u nɛɛ, n doo Siloeɔ n wubu. Na da na wuba ma na yam wa.

¹² Ba nùn bikia ba nɛɛ, mana durɔ wi, u wãa.

Ma u nɛɛ, na ñ yẽ.

Falisiba ba durɔ bekuro

gari bikiamɔ

¹³ Ma ba ka durɔ wi da Falisiban mi, wi u raa sãa wãko mi.

¹⁴ N deema tãɔ wẽrarugiru sãɔra Yesu u tem kãka u ka nùn yam waasia.

¹⁵ Ma Falisiba ba kpam nùn bikia ba nɛɛ, amɔna u kua u ka yam wa. U bu wisa u nɛɛ, durɔ wiya u nùn tem teenia win nɔniɔ, ma u wuba ma u yam wa.

¹⁶ Gabu Falisiba sɔɔ ba nɛɛ, durɔ wi u yeni kua u ñ nɛ saa Gusunɔn min di, yèn sɔ u ñ tãɔ wẽrarugiru gara.

Gaba maa bikia ba nɛɛ, amɔna durumgii u koo ka kpĩ u sɔm maamaakigii nini ko. Ma sikirinɔ ga dua ben suunu sɔɔ.

¹⁷ Ba kpam wãko wi bikia ba nɛɛ, wunɛ maa ni? Wunɛ wi durɔ wi, u yam waasia, amɔna a wi garis.

Ma u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔwa u sãa.

¹⁸ Adama Yuuba ba ñ naanɛ sãa ma durɔ wi, u raa wãko sãa ma u kpam yam wa, sere ye ba win tundo ka win mero soka.

¹⁹ Ma ba bu bikia ba nɛɛ, bɛɛn biiwa mini? Wi i nɛɛ i mara ka wãkoru? Amɔna u ka yam waamɔ tẽ.

²⁰ Ma win tundo ka win mero ba bu wisa ba nɛɛ, sa yẽ kam kam ma bɛɛn biiwa mi, wi sa mara ka wãkoru.

²¹ Adama mɛ u kua u ka yam wa, bɛɛɛ sa ñ yẽ, wi u maa nùn yam waasia, sa ñ yẽro yẽ. U bwisi mɔ win tii, i nùn bikio, u koo bɛɛ sɔ.

22 Ba yeni geruawa Yuuban berum sã. Domi Yuuba ba nõ tĩa kua kã ma baawure wi u wura ma Yesu sãawa Kirisi wi, ba koo yẽro girawa ben mennõ yerun di.

23 Yen sõna ba gerua ba nẽẽ, u bwisi mõ win tii, bu nùn bikio.

24 Ma Falisiba ba durõ wi u raa wõko sãa soka nõn mẽeruse, ma ba nùn sõwa ba nẽẽ, u Gusunõ bẽẽrẽ wẽeyõ, be, ba yẽ ma Yesu wi, durumgiiwa.

25 U bu wisa u nẽẽ, ù n durumgiin na, nẽ na kun yẽ. Gãa teena na yẽ, na raa wõko sãa, adama tẽ na yam waamõ.

26 Ba nùn bikia ba nẽẽ, amõna u nun kua. Amõna u koosina wunenõ nõni ka wukiara.

27 Ma u nẽẽ, na raa bẽẽ sõwa, i ñ maa man swaa daki. Mban sõna i kĩ i kpam nõ. Nge bẽẽn tii i kĩ i maa kowa win bwãabu.

28 Ma ba nùn yaakoru wõri ba nẽẽ, wuna a sãa siin bõõ mi, adama bẽẽ Mõwisin bwãaba sa sãa.

29 Bẽẽ sa yẽ ma Gusunõ u ka Mõwisi gari kua, adama wini, sa ñ mam yẽ mìn di u na.

30 Ma durõ wi, u bu sõwa u nẽẽ, geema, bitin gariya ye i ñ ka yẽ mìn di u na. Ka mẽ, sii man yam waasia.

31 Sa yẽ ma Gusunõ u ku ra toron gari nõ, adama tõn be ba nùn nasie, ma ba mõ ye u kĩ, beya u ra swaa daki.

32 Saa toren di goo kun nõre ba tõnun nõni wukia wi ba mara ka wõkoru.

33 Durõ wi, ù kun wee saa Gusunõn min di, u ñ kpẽ u gãanu ganu ko.

34 Ma ba nùn sõwa ba nẽẽ, toraru sõra ba nun mara mam mam. Yera a tamaa kaa sun keu koosia? Ma ba nùn gira mennõ yerun di.

Hunden wɔkoru

³⁵ Yesu u nua ma ba durɔ wi gira. Ye u nùn wa u nùn bikia u nɛɛ, a Tɔnun Bii naanɛ doke?

³⁶ Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnwero, a man sɔwɔ wara Tɔnun Bii wi, kpa n wa n ka nùn naanɛ doke.

³⁷ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a nùn wa kɔ, wiya ka nun gari mò mi.

³⁸ Durɔ wi, u nɛɛ, Yinni, na nun naanɛ doke. Ma u yiira Yesu wuswaaɔ.

³⁹ Yesu u nɛɛ, siribun sɔna na na handuniaɔ, be ba kun yam waamɔ kpa bu ka yam wa, be ba maa yam waamɔ bu ka ko wɔkobu.

⁴⁰ Falisi gabu be ba wãa ka wi sannu ba gari yi nua. Ba nùn bikia ba nɛɛ, besen tii maa wɔkoba?

⁴¹ Ma Yesu u nɛɛ, ì n sãan na wɔkobu, ì n ko ì n daa toraru mɔ. Adama yèn sɔ ì gerumɔ ì yam waamɔ, yen sɔna ì wãa toraru sɔɔ ka tɛ.

10*Yãanu ka nin kparon mɔndu*

¹ Yen biru Yesu u nɛɛ, ka geema na bɛɛ sɔmɔ, goo wi u kun dumɔ yãa gɔrɔ saa kɔnnɔn di ma u yɔmɔ u suremɔ gam di, wiya sãa gbɛnɔ ka wɔro.

² Adama wi u kɔnnɔn di dumɔ wiya yãanun kparo.

³ Kɔnnɔ kãso u ra nùn kenie, yãanu ra n maa win nɔɔ nɔmɔ. U ra win yãanu soku baatere ka ten yĩsiru kpa u nu yara tɔwɔ.

⁴ Sanam mɛ u nu yara tɔwɔ kpuro, u ra nu gbiiye kpa nu n nùn swĩi yèn sɔ nu win nɔɔ yɛ.

⁵ Nu ò wuramɔ nu tɔn tuko swĩi, adama nu koo duka suwa n toma saa win min di yèn sɔ nu ò win nɔɔ yɛ.

⁶ Yesu u bu mən te kua adama ba ñ tuba ye u ka yã.

Yesuwa yãa kparo geo

⁷ Yen sōna Yesu u kparam nεε, ka geema na bæε sōmɔ, nεna na yãa gōrun kōnnɔ.

⁸ Be ba man gbiiye mi kpuro, gbɛnɔbu ka wɔroba ba sãa. Yãanu kun ben gari swaa daki.

⁹ Nɛn tiiwa kōnnɔ ge. Baawure wi u dumɔ saa nɛn min di wiya ba koo faaba ko. U koo du, u koo maa yari, u koo maa dii yeru wa.

¹⁰ Gbɛnɔ u ra nɛwa u ka gbɛni u go kpa u sanku. Adama nε na nawa yãanu nu n ka wãaru mɔ, kpa nu n tu mɔ mam mam.

¹¹ Nɛn tiiwa yãa kparo geo. Yãa kparo geo u ra win wãaru wɛwa win yãanun sɔ.

¹² Adama sɔm kowo wi u kun sãa kparo ma yãanu kun sãa win tiiginu, ù n demaku waama ga sisi, u koo yãanu deri u yakurawa. Kpa demaku gu yãanu mwa gu ni nu tie yarinasia.

¹³ Durɔ wi, u koo yakura yèn sɔ gobin sɔmbura u mɔ, u ñ maa yãa nin wɔnwɔndu mɔ.

¹⁴⁻¹⁵ Nɛna yãa kparo geo. Nge mε Baaba man yɛ ma na maa Baaba yɛ, nge meya na nɛn yãanu yɛ, nu maa man yɛ. Na maa nɛn wãaru wɛɛmɔ yãa nin sɔ.

¹⁶ Na maa yãanu ganu mɔ ni nu kun wãa yãa gɔɔ teni sɔɔ. Niya na ñ kon ko na kun maa ka nε. Nu koo maa nɛn nɔɔ nɔ, kpa nu ko gɔɔ teeru, kpa nu n kparo turo mɔ.

¹⁷ Yen sōna Baaba u man kī yèn sɔ na nɛn wãaru wɛɛmɔ kpa n kparam wa n tu mwa.

¹⁸ Goo kun kpɛ u tu wɔra nɛn nɔmun di. Na tu wɛɛmɔ ka nɛn tii. Na yiiko mɔ n ka tu wɛ, na maa

yiiko mɔ n ka tu mwa. Wooda yera na mwa saa nen Baaban min di.

¹⁹ Ye Yuuba ba yeni nua, sikirinɔ ga kpam dua ben suunu sɔɔ gari yin sɔ.

²⁰ Tɔn dabiru be sɔɔ, ba gerua ba nɛɛ, wirowa, wɛɛkunu maa nùn wãasi. Mba n kua ba ka nùn swaa daki.

²¹ Adama gaba nɛɛ, n n̄ wɛɛkunugiin gari mi. Wɛɛkunu koo kpĩ nu wɔko yam waasia?

Yuuba ba Yesu yina

²² Saa ya tura ye ba koo ka tɔɔ bakaru garu ko Yerusalemɔ te ba ra soku sãa yerun dɛɛrasiabu *. Saa ye, ya sãawa woorun sanam.

²³ Ma Yesu u maa wãa sãa yerɔ u s̄imɔ ten bee tiaɔ ye ba ra soku Salomɔɔn kɔbɛ.

²⁴ Ma Yuuba ba nùn sikerena ba nùn bikia ba nɛɛ, sere saa yerà kaa n bɛɛn laakari doke sika sɔɔ. À n sãan na Kirisi wi, a sun sɔɔwɔ kpasa kpasa.

²⁵ Ma Yesu u bu wisa u nɛɛ, na raa bɛɛ sɔɔwa, adama i n̄ man naane doke. Sɔma ye na mɔ ka nen Baaban yĩsiru, yeya ya man areru diiyamme.

²⁶ Adama i n̄ naane doke yèn sɔ i n̄ sãa nen yãanu.

²⁷ Nɛn yãanu nu nen nɔɔ nɔɔmɔ, na nu yɛ, nu maa man swĩi.

²⁸ Na nu wãaru wɛɛmɔ te ta ku ra kpe, nu n̄ maa kam mɔ ka baadommaɔ, goo maa sari wi u koo nu mwa nen nɔmun di.

²⁹ Nɛn Baaba wi u man nu wɛ, u kpã u kpuro kere, goo maa sari wi u koo nu mwa saa nen Baaban nɔmun di.

---

* **10:22 sãa yerun dɛɛrasiabun tɔɔ bakaru** Ta sãawa te Yuuba ba ra di wɔɔ ka wɔɔ bu ka yaaya dɔma te ba bũu sãaru kpeesia sãa yerɔ ma ba tu dɛɛrasia ba Gusunɔ sãaru wesia mi.

30 Nε ka Baaba sa sãawa tia.

31 Ma Yuuba ba kpam kpenu dɔbura bu ka nùn kasuku.

32 Yesu u bu sɔɔwa u nεε, na sɔm gee dabiru kua bεen wuswaaɔ ka Baaban yiiko. Sɔmbu ni sɔɔ, teren sɔna i kī i man kasuku.

33 Yuuba ba nùn wisa ba nεε, sa n̄ nun kasukumɔ sɔm geerun sɔ, adama yèn sɔ a Gusunɔ wɔmmɔ, yen sɔna. Wunε tɔnuwa, ma a kī a n̄ tii m̀ Gusunɔ.

34 Yesu u nεε, ba n̄ yorua bεen tiin wooda sɔɔ ma Gusunɔ u nεε, “I sãawa Wɔrukoon bibu?”

35 Sa yě ye Gusunɔn gari gerumɔ n̄ sãawa gem ka baadommaɔ. Ma win tii u nεε, ba sãawa Wɔrukoon bibu be ba win gari mwa.

36 Tē nen tii maa, Baaba u man gɔsa ma u man gɔrima handuniaɔ. Amɔna i ka nεε na Gusunɔ wɔmmɔ yèn sɔ na gerua ma n̄na na win Bii.

37 Nà kun nen Baaban sɔmburu m̀, i ku man naanε doke.

38 Adama nà n̄ tu m̀, baa i kun man naanε doke, i sɔmbu te naanε dokeo kpa i n̄ ka yě saa tēn di sere ka baadomma ma Baaba wãa nε sɔɔ, nε na maa wãa wi sɔɔ.

39 Ma ba kpam swaa kasu bu ka nùn mwa, adama u bu kisirari.

40 Yesu u kpam Yuudenin daaru tɔbura u da mi Yohanu u gbia u batemu kua, miya u sina.

41 Ma tɔn dabiru ba na win mi, ba nεε, Yohanu u n̄ sɔm maamaakigiru koore, adama ye u gerua durɔ wini sɔɔ, ye kpuro geema.

42 Ma tɔn dabira nùn naanε doke mi.

11

Lasaan gɔɔ

¹ N wee durɔ̄ goo wi ba ra soku Lasaa wi u wāa Betaniɔ̄ u bara. Betani sāawa Maari ka win mɔ̄ Maatan wuu.

² Maari wiya u gasɔ̄ Yinnin naasu turare wisi, ma u ka win wirun seri su sunka. Win sesu Lasawa bara.

³ Ma wi ka win mɔ̄ Maata ba Yesu nɔ̄ mɔ̄risia ba nɛɛ, Yinni, wunɛn bɔ̄rɔ̄ kīnasi u barɔ̄.

⁴ Ye Yesu u yeni nua u nɛɛ, bara te, ta ñ̄ gɔ̄guru adama ta koo Gusunɔ̄n yiiko sɔ̄asi, kpa bu ka Gusunɔ̄n Bii bɛɛɛ wɛ̄.

⁵ N deema Yesu u sāawa Maata ka win wɔ̄nɔ̄ ka ben sesu Lasaa bɔ̄rɔ̄ kīnasi.

⁶ Ye u nua ma Lasaa u barɔ̄, u gina sina wuu mi u wāa mi sɔ̄ yiru.

⁷ Yen biru u win bwāabu sɔ̄wa u nɛɛ, su kparam wura Yudea.

⁸ Win bwāaba nɛɛ, yinni, sɔ̄ mɛɛ tera Yuuba ba kī bu nun kpenu kasuku, ma a kparam kī a wura mi?

⁹ Yesu u bu bikia u nɛɛ, n ñ̄ saa wɔ̄kura yiruwaa sɔ̄ ra n wāa sɔ̄ teeru sɔ̄? Goo ù n sīimɔ̄ sɔ̄ sɔ̄, u ñ̄ sokuramɔ̄ yèn sɔ̄ u handunian yam bururam waamɔ̄.

¹⁰ Adama wi u sīimɔ̄ wɔ̄kuru sɔ̄ u koo sokura domi yam bururam sari yɛ̄ro sɔ̄.

¹¹ Yeniban biru u kparam nɛɛ, Lasaa bɛɛn bɔ̄rɔ̄ u dɔ̄wa adama na dɔ̄ n nùn yamia.

¹² Bwāa be, ba nɛɛ, Yinni, ù n dòn na, u koo bɛkura.

¹³ Adama Yesu u bu Lasaa gɔ̄ sɔ̄mɔ̄wa. Be, ba tamaa dom dirun gariya u bu sɔ̄mɔ̄.

¹⁴ Yen sɔ̄na Yesu u bu sɔ̄wa kpasasa u nɛɛ, Lasaa u guwa,

¹⁵ adama bɛɛn sɔ̄na nɛn nukura do ye na ñ̄ ka wāa mi, kpa i ka naanɛ doke. I na su da win mi.

16 Tomaa wi ba ra maa soku Sika, u win bwāasibu sōwa u nεε, i de su da, kpa su ka yinni gbi sannu.

Yesuwa seeyo ka wāaru

17 Ye Yesu u tura mi, u deema Lasaa kua sō nne sikiru sō kō.

18 Betani ka Yerusalemun tondam kun kere kilo ita.

19 Ma Yuu dabiru ba yarima ben wuun di ba na Maata ka Maarin mi bu ka bu nukuru yemiasia ben sesun gōn sō.

20 Sanam mε Maata u nua ma Yesu u sisi, ma u nūn sennō da. Adama Maari u sō yenuō.

21 Ma Maata u Yesu sōwa u nεε, Yinni à n daa wāa mini nen sesu kun gbimō.

22 Adama baa tē, na yē ma yabu baayere ye kaa bikia Gusunōn nōmuō u koo nun wē.

23 Ma Yesu u nūn sōwa u nεε, wunen sesu u koo se gōrin di.

24 Ma Maata u nεε, geema, na yē ma u koo kparam se, gōribu bà n seemō sanam dāakim sō.

25 Ma Yesu u nūn sōwa u nεε, nena na ra gōribu seeye, nena na ra wāaru wē. Baawure wi u man naanε doke u ko n wāawa wāaru sō baa ù n gu.

26 Baawure wi u maa wasi ma u man naanε doke, u n gbimō ka baadommaō. A naanε doke nge mε?

27 Maata u Yinni wisa u nεε, meya na naanε doke ma wuna Kirisi wi, Gusunōn Bii, wi u sisi handuniaō.

Yesun swī

28 Sanam mε Maata u yeni gerua u kpa, u win wōnō Maari sokum da, ma u nūn sōwa tēru ma yinni u tunuma u nūn soku.

29 Ye Maari u yeni nua u seewa ka sendaru ma u da win mi.

30 N deema Yesu kun gina wuu dum kpa, u wãawa yam mi Maata ka nùn yinna.

31 Yuu be ba Maari nukuru yemiasiamɔ dirɔ, ye ba wa u seewa ka sendaru u yara tɔwɔ, ba nùn swĩ. Ba tamaa u dɔɔwa sikirɔ u swĩ.

32 Sanam mε Maari u tura mi Yesu u wãa, ye u nùn wa u yiira u nεε, Yinni à n daa wãa mini nen sesu kun gbimɔ.

33 Ye Yesu u wa u sumɔ, ma Yuu be ba ka nùn na, ben tii ba sumɔ, yera u diira ka nuku sankiranu.

34 U bu bikia u nεε, mana i nùn sika.

Ma ba nεε, Yinni a na a wa.

35 Ma Yesu u swĩ.

36 Yen sɔna Yuuba ba nεε, i mεerio i wa nge mε u nùn kĩ n nε.

37 Adama ben gabu ba nεε, durɔ wini u wɔko yam waasia. Mban sɔna u dera Lasaa u gu.

Lasaan seebu gɔrin di

38 Yesu u kparam diira, ma u da sikirɔ. Siki te, kpee wɔruwa, ma ba gen nɔɔ kɔrua ka kperu.

39 Ma Yesu u wooda wɛ u nεε, bu kpee te bɔrio min di.

Ma Maata, wi u gun sesu, u nùn sɔɔwa u nεε, Yinni, u numia kɔ, yen sɔɔ nne wee gisɔ ye u ka gu.

40 Ma Yesu u nùn bikia u nεε, na ñ daa nun sɔɔwa na nεε, à n naanε doke, kaa Gusunɔn yiiko wa?

41 Ma ba kpee te bimia min di. Ma Yesu u win nɔni sua wɔllɔ u nεε, nen Baaba, na nun siara yèn sɔ a nen gari swaa daki.

⁴² Na yē ma a ra nen gari nō baadomma, adama na yeni gerumōwa tən benin sō be ba yō mi, kpa bu ka naane doke ma wuna a man gōrima.

⁴³ Sanam mē u yeni gerua u kpa, ma u gbāra ka dam u nēε, Lasaa, a yarima!

⁴⁴ Wi u raa gu mi, u yarima sikirun di ka win gorun bekuru te ba win nōma ka naasu tēkua ka maa wirō. Ma Yesu u bu sōwa u nēε, bu nūn kusio u sī.

Ba wesianamō bu ka Yesu go

(I maa mēerio Mateu 26:1-5, Maaku 14:1-2, Luku 22:1-2)

⁴⁵ N wee Yuu dabiru be ba Maari swīima mi, ma ba wa ye Yesu u kua, ba nūn naane doke.

⁴⁶ Adama ben gabu ba gōsira ba da Falisiban mi, ba bu sōwa ye Yesu u kua.

⁴⁷ Sanam mēya yāku kowo tənwerobu ka Falisiba ba guro gurobu menna ma ba bikianamō ba mō, amōna sa ko ko. Durō wi wee, u sōm maamaakigii dabinu mō.

⁴⁸ Sà n nūn deri mē, tōmbu kpurowa ba koo nūn naane doke. Romugibu ba koo maa na bu besen sāa yeru wōra kpa bu besen bweseru gura.

⁴⁹ Adama ben turo wi ba ra nēε Kaifa, wi u sāa yāku kowo tənwero wōō ge sōō, u bu sōwa u nēε, bēε i n gāanu ganu yē baa fiiko.

⁵⁰ Mēya, n n maa bēε yeeri ma bēεn arufaaniwa tən turo u ka gbi tən dabirun sō, kpa besen bweseru kpuro tu ku ka kam ko.

⁵¹ N n mō ka win tiin yēra u yeni gerua. U ye geruawa yèn sō wiya u sāa yāku kowo tənwero wōō ge sōō, yen sōna u gerua u nēε, Yesu koo gbi Yuuban bweserun sō.

⁵² N ñ maa mə be tɔnan sɔ, adama u ka maa Gusunɔn bibu kpuro kowa tɔn teebu be ba wāa baama.

⁵³ Yen sɔna saa dɔma ten di, ba wesiana bu ka Yesu go.

⁵⁴ Yenin sɔna u ñ maa sɔimɔ batuma sɔɔ Yuuban suunuɔ, adama u doona min di tem gam gia gbaburu sɔɔ, mi u wuu gagu dua ge ba ra soku Efaraimu. Miya u sina ka win bwāabu.

⁵⁵ Yuuban tɔɔ bakaru te ba ra soku Gɔɔ sararibu ta turuku kua, ma tɔn dabiru saa baru kpaanun di ba da Yerusalemuɔ bu ka tii sārasia tɔɔ baka te, tu sere turi.

⁵⁶ Ma ba Yesu kasu. Ba yɔ sāa yerɔ ba bikianamɔ, ba mɔ amɔna i bwisikumɔ. U ñ tɔɔ bakaru sisiwa?

⁵⁷ Yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba raa wooda wɛ ba nɛɛ, goo ù n yɛ mi Yesu u wāa u bu sɔɔwɔ kpa be, bu nùn mwa.

12

Maari u Yesun naasu

turare wisi

(I maa mɛɛrio Mateu 26:6-13, Maaku 14:3-9)

¹ Ye n tie sɔɔ nɔɔba tia tɔɔ bakaru tu sere turi te ba ra soku Gɔɔ sararibu, yera Yesu u da Betaniɔ mi Lasaa u wāa wi u seeya gɔrin di.

² Miya ba nùn yaa dibu kua ma Maata u bu nɔɔrimɔ, adama Lasaa u sɔ ka Yesu sɔbun suunu sɔɔ.

³ Wee, Maari u turare gobi bekegia mə litirin bɔnu, ye ba kua ka naadin gum tii tii, ma u ye sua u Yesun naasu wisi, ma u su sunka ka win seri. Yera dii te kpuro ta turaren nuburu yiba.

⁴ Yesun bõo turo, wi ba ra nεε Yudasi Isikariotu, wi u koo yāku kowo tənwerobu ka Falisiba nùn nōmu sændia, u bikia u nεε,

⁵ mba n kua ba ñ ka turare ye dore sām kowon wõo tian kōsiarun saka, kpa bu sāarobu bōnu kua.

⁶ U ñ yeni gerumō sāarobun wōnwōndun sō, adama yèn sō u sāawa gbēnō. Wiya u ra n maa gobin bōoru neni, kpa u n yi gbēnimō.

⁷ Adama Yesu u nεε, a kurō wi derio. U yeni beruawa u ka nēn gōō sikuru mara.

⁸ Baadommawa sāarobu ba wāa bēen suunu sōo adama nēna na ñ ko na n wāa ka bεε baadomma.

Ba wesianamō bu ka Lasaa go

⁹ Yuuba dabira ta nua ma Yesu u wāa Betaniō ma ba da mi, n ñ mō bu ka Yesu wa tōna, adama bu maa ka Lasaa wawa wi Yesu u seeya gōrin di.

¹⁰ Yera yāku kowo tənweroba wesiana bu maa Lasaa go.

¹¹ Domi win sōna Yuuba dabira yarimō ben min di ba Yesu naanε dokemō.

Yesu u Yerusalemu dua

(I maa mεerio Mateu 21:1-11, Maaku 11:1-11, Luku 19:28-40)

¹² Yen sisiru tən wōru ge ga tōo bakaru da ga nua ma Yesu u sisi Yerusalemuō.

¹³ Mā ba bāa kako bekusu sua ba ka nùn sennō da. Ba gbāsukumō ba mō, sa Gusunō siara! Domarugiiwa wi u sisi ka Gusunōn yīsiru! Domarugiiwa Isireliban sunō!

¹⁴ Mā Yesu u keteku kpembu gagu wa u sōni nge mε ba yorua Gusunōn gari sōo ba nεε,

¹⁵ “I ku berum ko, Yerusalemugibu.

N wee bēen sunō u sisi.

U keteku kpɛmbu sɔni.”

¹⁶ Yabu yeni ya ñ win bwãabu yeeri saa ye sɔɔ, adama ye Yesu u wura win yiiko sɔɔ Gusunɔ wɔllɔ, saa ye sɔɔra ba yaaya ma ba yeni kpuro yorua Gusunɔn gari sɔɔ win sɔ, ba maa nùn ye kpuro kua.

¹⁷ Tɔn dabiru te ta raa wãa ka Yesu sannu sanam mɛ u Lasaa soka u yara sikirun di, ye u nùn seeya gɔrin di, ta ra n yen areru dimɔ.

¹⁸ Ma tɔn wɔru ge, ga nùn sennɔ da yèn sɔ ba nua ma u sɔm maamaakiyii te kua.

¹⁹ Yen sɔna Falisiba ba geruna ba nɛɛ, i ñ wa ma sa nùn kpanawa mam mam. Domi wee handunia kpuro ya nùn swĩi.

Gerɛki gaba Yesu kasu

²⁰ Gerɛki gaba wãa be sɔɔ be ba sãaru da Yerusalemuɔ tɔɔ bakarun sanam.

²¹ Ba da Filipun mi, Galilen Bɛsaidagii, ma ba nɛɛ, tɔnwero, sa kĩ su Yesu wa.

²² Filipu u da u Andere sɔɔwa, ma Andere ka Filipu ba da ba Yesu sɔɔwa.

²³ Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, saa ya tura ye ba koo ka Tɔnu Bii wɔlle sua.

²⁴ Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, dĩa bima yà kun wɔrumɛ tem sɔɔ ya gu, ya wãawa ye tia. Adama yà n gu, ya koo bii dabinu ma.

²⁵ Baawure wi u win wãaru dimɔ ka win tiin gɔru kĩru u koo tu bia. Baawure wi u kun maa win wãaru garisi gãanu handunia yeni sɔɔ, u tu beruawa wãaru te ta ku ra kpen sɔ.

²⁶ Goo ù n nɛn wãaru wãa, yẽro u man swĩiyɔ. Mi na wãa kpa u n maa wãa mi. Goo ù n nɛn wãaru wãa, nɛn Baaba koo yẽro bɛɛɛ wẽ.

Yesu u win gəən gari gerumə

27 Yesu maa nɛɛ, tɛ nɛn gɔru ga sankira too too. Na n̄ yɛ ye kon gere. Nge kon nɛn Baaba kanawa u man wɔra ye ya man deema mini sɔn di? Aawo, domi yenin sɔna na na.

28 Baaba, a wunɛn yĩsiru wɔlle suo.

Yera nɔɔ gagu ga gerua saa wɔllun di ga nɛɛ, na tu wɔlle sua kɔ, kon maa wure n tu wɔlle sua nɔn mɛɛruse.

29 Tɔn wɔru ge ga wɔa mi, ba nɔɔ ge nua ma ba nɛɛ, gura ya kukura.

Ma gaba nɛɛ, wɔllun gɔradowa ka n̄n gari kua.

30 Adama Yesu u bu sɔɔwa u nɛɛ, n n̄ mɔ nɛn sɔna i nɔɔ ge nua, bɛɛn sɔna.

31 Tɛ gera handunia yenin siribu tunuma. Tɛ gera ba koo handunia yen wirugii gira.

32 Sanam mɛ ba koo man sua tem di bu bwɛ, sanam mɛya kon tɔmbu kpuro tii gawe.

33 U yeni geruawa u ka sɔɔsi gɔɔ w̄n bweseru u koo gbi.

34 Tɔn wɔru ge, ga n̄n sɔɔwa ga nɛɛ, sa nua bɛɛn woodan tireru sɔɔ ma Kirisi u ko n wɔawa sere ka baadommaɔ. Amɔna a ka gerumə ma ba n̄ koo ko ba kun Tɔnun Bii sue tem di. Wara Tɔnu Bii wi.

35 Yesu u bu wisa u nɛɛ, saa fiiko sɔɔra yam bururam mu wɔa bɛɛn suunu sɔɔ. I n s̄imɔ saa ye i yam bururam mɔ kpa yam mu ku raa bɛɛ t̄ire. Domi wi u s̄imɔ yam wɔkuru sɔɔ u ku ra n yɛ mi u dɔɔ.

36 Yen sɔ, i yam bururam mɛ naanɛ dokeo saa ye i mɛ mɔ kpa i ka ko yam bururam bibu.

Yuuba ba n̄ Yesu naanɛ doke

Ye Yesu u yeni gerua u kpa, u doona ben suunu sɔɔn di, u kukua.

37 Baa ye u ka maamaaki dabinu kua ben wuswaaɔ, ka mɛ, ba n̄ n̄n̄ naanɛ doke.

38 Kpa gari yi Gusun̄n s̄m̄ Esai u gerua yi ka koorɔ, yi u n̄ɛɛ,

“Yinni wara u naanɛ doke ye sa n̄ɔsia.

Wara Yinni Gusun̄ u win dam s̄ɔsi.”

39 Yenin s̄na ba n̄ kp̄a ba naanɛ doke domi Gusun̄n s̄m̄ Esai u kpaɔm gerua u n̄ɛɛ,

40 “Gusun̄ u bu kua w̄kɔbu

ma u ben bwisi kawa.

Kpa bu ku raa ka ben n̄ni yam wa.

Kpa bu ku gia ka ben bwisi.

Bu ku raa ḡru ḡsia, kpa n̄ bu bekia.”

41 Yeniwa Esai u gerua ȳn s̄ u Kirisin yiiko wa ma u win gari gerua.

42 Ka mɛ, Yuuban t̄nwero dabiru ba Yesu naanɛ doke, adama Falisiban s̄ ba n̄ wure batuma s̄ɔ bu ku raa ka bu gire m̄n̄n̄ yerun din s̄.

43 Domi ba t̄nun siarabu k̄i n̄ kere Gusun̄n siarabu.

Yesun gari yi koo t̄mbu taarɛ w̄ɛ

44 Ma Yesu u gb̄ara u n̄ɛɛ, baawure wi u man naanɛ doke, n̄ n̄ m̄ n̄na u naanɛ doke, wi u man ḡrimawa u naanɛ doke.

45 Wi u man waam̄ u wi u man ḡrima waam̄wa mi.

46 Nɛ na na handuniaɔ nge yam bururam, kpa baawure wi u man naanɛ doke u kun ka w̄a yam w̄kuru s̄ɔ.

47 Baawure wi u n̄n̄n̄ gari n̄ɔm̄, ma u kun yi wure, n̄ n̄ m̄ n̄na kon ȳro taarɛ w̄ɛ. Na nawa n̄ ka handunia faaba ko, n̄ n̄ m̄ n̄ ka handunia taarɛ w̄ɛ.

⁴⁸ Baawure wi u man yina, ma u ñ nen gari wure, yëro u mǎ ye n koo nùn taare wë. Gari yi na gerua yiya yi koo yëro taare wë sanam dāakim sǎo.

⁴⁹ Domi na ñ gari gerua ka nen tiin yiiko, adama Baaba wi u man gərima, wiya u man wooda wë ye kon gere ka ye kon sǎosi.

⁵⁰ Na yë ma win woodan kəkərɔwa wāaru te ta ku ra kpe, yen sǎna ye na gerumǎ, na ye gerumɔwa nge me Baaba u man sǎowa.

13

Yesu u win bwāabun naasu tea

¹ Yesu u ra n wigibu kī be ba wāa handuniaǎ, yen sǎ, bu sere tǎo baka te ko te ba ra nɛɛ Gǎo sararibu, u bu win kīi bakaru sǎosi. Domi u yë ma win saa ya tura u ka doona handunian di u da win Baaban mi.

² Wi ka win bwāabu ba yaa dibu dimǎ sannu. N deema Setam u raa Yudasī Isikariǎtu, Simǎon bii bǎrie u ka Yesu yāku kowo tǎnwerobu ka Falisiba nǎmu sǎndia.

³ Yesun tii u yë ma Baaba u nùn gāanu kpuro nǎmu sǎndia, u maa yë ma u nawa saa Gusunǎn min di ma u maa wurǎ win mi.

⁴ Yera u seewa dii yerun di u win yaberu pweta u yi, ma u yasa sua u tii sēka.

⁵ U nim sǎke gbǎɛru sǎo, u ka win bwāabun naasu teamǎ, ma u si sunkumǎ ka yasa ye u sēke.

⁶ Ye u girari Simǎo Piɛɛn mi, ma Piɛɛ nùn bikia u nɛɛ, Yinni wuna kaa maa nen naasu tea?

⁷ Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ñ gina tuba ye na mǎ tǎ, adama amen biru n ko n nun yeeri.

⁸ Piɛɛ u nɛɛ, nɛ na kun wuramǎ a nen naasu tea fa!
Yesu u nùn sǎowa u nɛɛ, nǎ kun wunen naasu tee, a ñ maa bǎnu gaa wasi nen mi.

9 Simɔɔ Piεε u nεε, ñ n men na Yinni, n ñ maa mɔ nen naasu tɔnawa kaa tea, a maa nen nɔma ka nen wiru teo.

10 Yesu u nεε, wi u wobura, mba n maa yɛro tie, ma n kun mɔ u win naasu tea u wa u ka dεεra mam mam. Bεε i dεere, adama n ñ mɔ bεε kpuro.

11 N deema Yesu u win dɔme yɛ kɔ, yen sɔna u gerua u nεε, n ñ mɔ be kpurowa ba dεere.

12 Sanam me u ben naasu tea u kpa u win yaberu sua u sebuɔ ma u kpaɔm sina win sin yerɔ u nεε, i yɛ ye na bεε kua mi?

13 Bεε i man sokumɔ keu koosio ka Yinni. Geema i gerumɔ, mɛya na sɔa.

14 Ñ n men na, ne wi na sɔa bεen Yinni ka bεen keu koosio, nà n bεen naasu tea, n weene bεen tii i naasu teana.

15 Wee na bεε kom gem sɔɔsi kpa i n da maa kuane nge me.

16 Ka geema, na bεε sɔɔmɔ, yoo ku ra n win yinni kere, mɛya gɔro ku ra n wi u nùn gɔra kere.

17 Tɛ wee, i sɔɔsi teni gia. Doo nɔɔrugiba bεε, ì n tu swĩi.

18 N ñ mɔ bεε kpuron gariya na mɔ. Na yɛ be na gɔsa. Adama Gusunɔn gari yi ñ koo ko yi kun koore yi yi nεε, “Wi u ka man dimɔ sannu, u gɔsira nen yiberε.”

19 Na bεε yabu yeni sɔɔmɔwa saa tɛn di yu sere koorɔ. Yà n koorɔ kpa i ka naane doke ma nɛna yɛro wi.

20 Ka geema na bεε sɔɔmɔ, baawure wi u yɛro wura wi na gɔra, nɛna u wura. Baawure wi u maa man wura, u wi u man gɔrima wurawa.

*Yesu u Yudasi terasia
(I maa mεerio Mateu 26:20-25, Maaku 14:17-21,
Luku 22:21-23)*

21 Ye Yesu u yeni gerua u kpa, win gōru ga sankira too too, ma u bu sōwa kpasasa u nεε, ka geema na bεε sōmō, goo wāa bεε sō wi u koo man dōmε.

22 Ma win bwāabu ba nōni gia mεerina. Ba ñ yē ben wara u ka yā.

23 Yesun bōo turo, wi u kī, u sō win nōm geuō.

24 Ma Simōo Piεε u yīreru kua ka nōmu durō wi, u Yesu bikio u nεε, wara u ka yā.

25 Ma bōo wi, u Yesu gballi u nùn bikia u nεε, Yinni wara a ka yā.

26 Yesu u nùn wisa u nεε, wi na kon dōka wē ye na ka kpee sōra, wiya mi.

Ma u dōka ka kpee sōra u Yudasi Isikariotu, Simōon bii wē.

27 Ye Yudasi u dōka ye mwa u kpa, mii mii ma Setam dua win gōruō. Yesu u nùn sōwa u nεε, ye kaa ko, a koowo kpaaka.

28 Adama ben suunu sōo goo sari wi u yē yèn sō u nùn sōwa mε.

29 Gaba tamaa yèn sō Yudasiwa u gobin bōoru neni, yen sōna Yesu u nùn sōmō u gāanu dweeyo nìn bukata ba mō tōo bakarun sō, ñ kun mε u nùn sōmō u sārōbu gāanu kē.

30 Ye Yudasi u dōka ye mwε ma u yara ka sendaru. N deema yam tīra.

Wooda kpa

31 Sanam mε Yudasi u yara u kpa, Yesu u nεε, tēra Tōnun Bii u den wōlle suara, ma Gusunō maa wōlle suara win min di.

³² Gusunɔ̀ ù n wɔ̀lle suara win min di, Gusunɔ̀n tii u koo maa Tɔ̀nun Bii wi wɔ̀lle sua, n ù maa tɛɛmɔ̀.

³³ Nɛn bibu, saa fiiko sɔ̀ra ko na n wɔ̀a ka bɛɛ, yen biru i ko man kasu. Adama na bɛɛ sɔ̀mɔ̀ tɛ nge mɛ na raa Yuuba sɔ̀wa, mi na dɔ̀ i ù kpɛ i da mi.

³⁴ Wooda kpaa na bɛɛ wɛɛmɔ̀, i kɔ̀anɔ̀. I de i kɔ̀ru sɔ̀sina nge mɛ na bɛɛ kɔ̀ru sɔ̀si.

³⁵ Ì n kɔ̀anɛ, baawure u ko n yɛ ma i sɔ̀awa nɛn bwɔ̀abu.

Yesu u nɛɛ, Piɛɛ koo nùn siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:31-35, Maaku 14:27-31, Luku 22:31-34)

³⁶ Simɔ̀ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mana a dɔ̀.

Yesu u nùn wisa u nɛɛ, mi na dɔ̀ a ù kpɛ a man swɔ̀ima tɛ, adama ù n sosi kaa man swɔ̀ima mi.

³⁷ Piɛɛ u nùn bikia u nɛɛ, Yinni, mban sɔ̀na na ù kpɛ n nun swɔ̀i mi tɛ. Domi na sɔ̀ru sɔ̀a n ka nɛn wɔ̀aru wɛ wunɛn sɔ̀.

³⁸ Yesu u nùn bikia u nɛɛ, a sɔ̀ru sɔ̀a a ka wunɛn wɔ̀aru wɛ nɛn sɔ̀? Ka gem na nun sɔ̀mɔ̀, goo dɔ̀ gu ka sere swɔ̀i kaa man siki nɔ̀n ita.

14

Yesuwa swaa ye ya dɔ̀

Baaban mi

¹ Yesu bu sɔ̀wa u nɛɛ, i ku wurura. I Gusunɔ̀ naanɛ dokeo kpa i maa man naanɛ doke.

² Wɔ̀a yee dabina nu wɔ̀a nɛn Baaban yɛnuɔ̀. N wee na dɔ̀ mi, n bɛɛ wɔ̀a yerun sɔ̀ru kua. Ñ kun sɔ̀a mɛ, na ù daa bɛɛ sɔ̀mɔ̀.

³ Nà n wɔ̀a yee ten sɔ̀ru kua na kpa, kon kparam wurama n bɛɛ sua n ka da nɛn tiin mi. Mi na wɔ̀a kpa sa n wɔ̀a mi sannu.

⁴ I ru swaa yē kə mi na dɔɔ.

⁵ Tomaa u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni, sa ñ yē mi a dɔɔ. Aməna sa ko n ka min swaa yē.

⁶ Yesu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, nɛna na swaa, nɛna na gem, nɛna na wāaru, goo sari wi u koo da Baaban mi ma ñ kun mə saa nɛn min di.

⁷ Bɛɛ ì n daa man yē, i ko n maa nɛn Baaba yē. Saa tɛn di i nùn gia, i maa nùn wa.

⁸ Filipu u nùn sɔɔwa u nɛɛ, Yinni a sun Baaba wi sɔɔsio, n den tura mɛ.

⁹ Yesu u nɛɛ, mìn di na ka bɛɛ wāa n tɛ, ka mɛ, a ñ man gie Filipu? Baawure wi u gesi man wa u maa Baaba wawa. Aməna a ka gerua a nɛɛ, n bɛɛ Baaba sɔɔsio.

¹⁰ A ñ naanɛ doke ma na wāa Baaba sɔɔ, Baaba maa wāa nɛ sɔɔ? Gari yi na bɛɛ sɔɔmɔ, na ñ gerumɔ ka nɛn tiin yiiko. Baaba wi u wāa nɛ sɔɔ, wiya u win sɔmburu m̀.

¹¹ I gesi naanɛ dokeo ma na wāa Baaba sɔɔ, ma Baaba maa wāa nɛ sɔɔ. Ñ kun mɛ, i naanɛ dokeo sɔma ye na kuan sɔ.

¹² Ka geema na bɛɛ sɔɔmɔ, baawure wi u man naanɛ doke, sɔma ye na m̀, yeya yēro koo maa ko. U koo mam sɔma ko ye ya yeni kere domi na dɔɔ nɛn Baaban mi.

¹³ Na kon maa bɛɛ gāanu baanire kua ni i gesi kana ka nɛn yīsiru, kpa bu ka Baaba wolle sua saa Biin min di.

¹⁴ Ì n gāanu kana ka nɛn yīsiru, kon bɛɛ ni kua.

Hunde Dɛɛron naarun

nɔɔ mWɛɛru

¹⁵ Yesu u nɛɛ, ì n man kī i nɛn wooda mɛm nɔɔwɔ.

16 Kon Baaba kana, u koo bεε Dam Kε̄o kpao wε̄ wi u ko n ka bεε wāa sere ka baadommao. Wiya sāa Hunde gemgii.

17 Handuniagibu ba ñ kpε̄ bu nùn mwa yèn sō ba ñ nùn waamō, mεya ba ñ maa nùn yε̄. Adama bεε i nùn yε̄, domi u wāa ka bεε, u kon maa wāa bεen baawure sōo.

18 Na ñ bεε derimō goberu. Kon kpam wurama bεen mi.

19 N tie fiiko ye handuniagibu ba ñ maa ka man wasi, adama bεε i ko man wa. Yèn sō na wasi, bεε i ko n maa wasi.

20 Dōma teya i ko n yε̄ ma na wāa nen Baaba sōo ma bεε i wāa ne sōo, ma na maa wāa bεε sōo.

21 Wi u nen wooda mwa, ma u ye mem nōowa, wiya u man kī. Wi u man kī, nen Baaba koo nùn kīa. Nen tii kon maa yēro kīa, kpa n nùn tii sōosi.

22 Yudasi, n ñ mō wi ba ra nεε Isikariotu, u bikia u nεε, Yinni, amōna kaa sun wunen tii sōosisina handuniagibu ba kun ka nun wa.

23 Ma Yesu u nùn wisa u nεε, baawure wi u man kī u koo nen gari mem nōowa. Nen Baaba u koo nùn kīa, ne ka nen Baaba sa ko maa na yēron mi kpa su bεsen wāa yeru ko wi sōo.

24 Wi u kun man kī, u ñ maa nen gari mem nōowamme. Gari yi i nua, n ñ negii, yi sāawa Baabagii wi u man gōrima.

25 Na bεε yeni kpuro sōomō tε̄ ye na ka bεε wāa.

26 Adama Hunde Dεero, Dam kε̄o wi, wi Baaba koo gōrima ka nen yīsiru, wiya u koo bεε baayere keu sōosi, u koo maa bεε ye kpuro yaayasia ye na bεε sōowa.

27 B̄ori yenda na b̄e deria, nen b̄ori yenda na b̄e w̄em̄o. Na ñ b̄e tu w̄em̄o nge me handunia ya ra w̄e. I ku wurura, i ku maa nanda.

28 B̄e i nua nge me na b̄e s̄owa ma na doon̄o, adama kon kpam wurama b̄en mi. Ì n daa man k̄i i ko n nuku dobu m̄o ye na ka d̄o Baaban mi, domi nen Baaba u yiiko m̄o u man kere.

29 Na b̄e ḡa ninin gari s̄om̄o t̄e, nu sere koor̄a. N̄u n koor̄a kpa i ka man naane doke.

30 Na ñ maa kp̄e n ka b̄e gari dabinu ko domi handunian wirugii u sisi. U ñ dam m̄o ne s̄o,

31 adama kpa handuniagibu ba n ka ȳe ma na Baaba k̄i, na maa kpuro m̄o nge me Baaba u man yen wooda w̄e. I seewo su doona.

15

Yesuwa res̄em d̄a gea

1 Yesu u bu s̄owa u nee, nena res̄em d̄a mero, nen Baabawa gbaa ȳero.

2 Nen k̄asa baayere ye ya ku ra binu ma, yera u ra bure u k̄s. K̄asa baayere ye ya ra binu ma, u ra ye s̄om̄ewa kpa yen marum mu ka sosi.

3 B̄e i d̄era k̄o gari yin saabu yi na b̄e s̄owa.

4 I de i n ka man manine, na kon maa ka b̄e manina. Nge me k̄asa ya ñ kp̄e yu ka tii binu ma, ma n kun m̄o ya ka d̄a mero manine, meya maa b̄en tii, i ñ kp̄e i binu ma, ì kun ka man manine.

5 Nena res̄em d̄a mero, b̄eya yen k̄asi. Wi u ka man manine ma na ka n̄n manine, wiya u koo bii dabinu ma, domi nen sariru i ñ kp̄e i ḡanu ganu ko.

6 Baawure wi u kun ka man manine, ba koo n̄n wunawa bu k̄s nge k̄asi kpa u derura. Yen biru ba koo k̄asi yi menna bu d̄o doke, kpa yi d̄o mwa.

⁷ Bɛɛ ì n ka man maninɛ ma nɛn gari yi wãa bɛɛ sɔɔ, i bikio ye i kã, na kon bɛɛ kua.

⁸ Ì n bii dabinu mara ya koo nɛn Baaba bɛɛɛ wẽ. Nge mɛya i ko maa sãɔsi ma nɛn bwãaba i sãa.

⁹ Nge mɛ Baaba man kã, nge mɛya na maa bɛɛ kã. I yõro nɛn kãru sɔɔ.

¹⁰ Nge mɛ na nɛn Baaban wooda mɛm nɔɔwa ma na wãa win kãru sɔɔ, nge mɛya ì n nɛn wooda mɛm nɔɔwa, i ko n wãa nɛn kãru sɔɔ.

¹¹ Na bɛɛ yɛni sãɔwa kpa nɛn nuku dobu bu n ka wãa bɛɛ sɔɔ, kpa bɛɛn nuku dobu bu ka yibu.

¹² Nɛn wooda wee, i kãanɔ nge mɛ na bɛɛ kã.

¹³ Goo ù n win wãaru wẽ win bɔrɔban sã kãrun saabu, kãi te, ta ñ saara mɔ.

¹⁴ Nɛn bɔrɔbara bɛɛ i sãa ì n mɔ ye na bɛɛ yiire.

¹⁵ Na ñ maa bɛɛ sokumɔ yobu yèn sã yoo ku ra n yẽ ye win yinni u mɔ. Adama na bɛɛ sokumɔ bɔrɔba, yèn sã gãanu baanire ni na nua nɛn Baaban min di niya na bɛɛ sãɔwa.

¹⁶ N ñ mɔ bɛɛya i man gɔsa, nɛna na bɛɛ gɔsa. Na maa bɛɛ wuna nɛnɛm kpa i da i binu ma ñi nu koo tɛ. Kpa gãanu baanire ni bɛɛ i kana nɛn Baaban mi ka nɛn yĩsiru, u bɛɛ wẽ.

¹⁷ Ye na bɛɛ yiiremɔ wee, i kãanɔ.

Handunia ya Yesu ka wigibu tusa

¹⁸ Yesu maa nɛɛ, handuniagibu bà n bɛɛ tusa, i n yẽ ma nɛna ba gbia ba tusa.

¹⁹ Bɛɛ ì n daa sãan na handuniagibu, handunia ya ko n bɛɛ kãwa nge yegibu. Adama na bɛɛ gɔsa handunia ye sɔɔn di, i ñ maa sãa yegibu, yɛn sãna handuniagiba bɛɛ tusa.

²⁰ I gari yi yaayo yi na raa bεε sɔɔwa na nεε, yoo ku ra win yinni kere. Bà n man nɔni sɔɔwa ba koo maa bεε nɔni sɔ. Bà n nɛn gari mɛm nɔɔwa ba koo maa bεεgii mɛm nɔɔwa.

²¹ Adama yeni kpurowa ba koo bεε kua nɛn yĩsirun sɔ, domi ba ñ yẽro yẽ wi u man gɔrima.

²² Nà kun daa nε, na ka bu gari kue, ba ñ daa taare mɔ. Adama tẽ ba ñ maa gafara mɔ.

²³ Wi u man tusa u maa nɛn Baaba tusawa.

²⁴ Nà kun daa sɔma kue ben suunu sɔɔ ye goo kun koore, ba ñ daa taare mɔ. Adama tẽ, ba sɔma ye wa kɔ, ma ba sun tusa nε ka nɛn Baaba.

²⁵ Nge mɛya n sãa kpa gari yi ba yorua woodan tirerɔ yi ka koorɔ, yi yi nεε, “Ba man tusa, ba ñ ten wiru ka naasu yẽ.”

²⁶ Adama Dam Kẽɔ, Hunde gemgii wi, u sisi saa nɛn Baaban min di. Kon bεε nùn gɔriama ka Baaba win yĩsiru, kpa u bεε nɛn areru diiya.

²⁷ Bεε i ko maa nɛn areru di, domi i wãa ka nε sannu saa toren di.

16

¹ Yeni kpurowa na bεε sɔɔwa kpa i ku ra ka biru wura.

² Ba koo bεε gira saa mennɔ yerun di. Saa ya mam sisi ye baawure wi u bεε goomɔ u ko n tamaa u Gusunɔ sɔmburu kuammewa.

³ Ba koo bεε yabu yeni kua yèn sɔ ba ñ Baaba gie, ba ñ maa man gie.

⁴ Adama na bεε gãa nini sɔmɔwa, dɔma te nin saa ya tura kpa i ka yaaya ma na raa bεε nu sɔɔre.

Hunde Dεeron sɔmburu

Yesu maa neɛ, na ñ daa beɛ gãa nini sɔɔwa saa yellun di yèn sɔ na wãa ka beɛ sannu.

⁵ Adama tɛ na dɔɔ wi u man gɔriman mi. Goo maa sari beɛ sɔɔ wi u man bikia mi na dɔɔ.

⁶ Adama yèn sɔ na beɛ yeni sɔɔwa, beɛn gɔru ga sankira too.

⁷ Ka mɛ, na beɛ gem sɔɔmɔ, beɛn arufaaniwa nà n da, domi nà kun de, Dam Kɛɔ wi, u ñ sisi beɛn mi. Adama nà n da kon beɛ nùn gɔriama.

⁸ Û n tunuma, wiya u koo de handuniagibu bu tubu ye n sãa toraru ka ye n sãa gem ka maa Gusunɔn siribu.

⁹ U koo bu taarɛ wɛ yèn sɔ ba ñ man naanɛ doke.

¹⁰ U koo bu sɔɔsi ma gem wãa ne sɔɔ ye na ka dɔɔ Baaban mi, ma ba ñ maa man wasi.

¹¹ U koo maa de bu siribu tubu yèn sɔ Gusunɔ u handunia yenin wirugii siri kɔ.

¹² Na maa gãa dabinu mɔ n ka beɛ sɔ, adama nu beɛ kere gina.

¹³ Sanam mɛ Hunde gemgii wi, u tunuma wiya u koo beɛ kpara i ka gem kpuro gia. U ñ koo gari gere ka win tiin yiiko. Ye u nua, yeya u koo gere, u koo maa beɛ sɔ ye ya sisi.

¹⁴ Wiya u koo man beɛɛɛ wɛ, domi u koo negia nɔ, kpa u beɛ ye nɔɔsia.

¹⁵ Kpuro ye Baaba u mɔ negia. Yen sɔna na gerua ma Hunde u koo negia nɔ, kpa u beɛ ye nɔɔsia.

Nuku sankiranu koo ko

nuku dobu

¹⁶ Yesu bu sɔɔwa u neɛ, ñ n sosi fiiko i ñ maa man wasi. Ñ n maa kparam sosi fiiko, i ko man wa.

17 Ma win bwãabu gabu ba bikianamɔ, mba yen tubusianu ye u sun sɔɔmɔ, n̄ n sosi fiiko sa n̄ maa n̄n wasi, n̄ n maa kpam sosi fiiko sa ko n̄n wa. Mba maa yen tubusianu ye u n̄ε u dɔɔ win Baaban mi.

18 Ba bikianamɔ mba n̄ n sosi fiikon tubusianu. Ba n̄ε, sa n̄ yē yèn gari u m̄.

19 Yesu u gia ma ba kī bu n̄n gāanu bikia. Yen sōna u bu sōwa u n̄ε, na n̄ε yaa, n̄ n sosi fiiko i n̄ man wasi, n̄ n maa kpam sosi fiiko i ko man wa. Gari yiniwa i bikianamɔ b̄εn suunu sɔɔ ro?

20 Ka geema na b̄ε sɔɔmɔ, i ko swī, i ko kpasā w̄ri ko, adama handuniagibu ba koo ȳeri. B̄εn nukura koo sankira, adama b̄εn nuku sankiranu koo ḡsira nuku dobu.

21 Sanam m̄ε t̄n kurɔ u yiire u ra n n̄ni swāaru m̄ domi win saa ya tura. Adama sanam m̄ε u win bii mara, u ku ra maa n̄ni swāa te yaaye nuku dobu s̄ ye u ka t̄nu mara handunia sɔɔ.

22 M̄ya n maa s̄a b̄εn mi. T̄, b̄ε i nuku sankiranu m̄, adama kon kpam b̄ε wa, ma b̄εn nukura koo dora. Goo maa sari wi u koo kpī u b̄ε nuku doo bi mwaari.

23 Saa ye, yà n tunuma, i n̄ ko man gāanu ganu bikia. Ka geema na b̄ε sɔɔmɔ, baayere ye i Baaba kana ka n̄n ȳsiru, u koo b̄ε k̄.

24 Sere ka t̄ i n̄ gāanu ganu kan̄ ka n̄n ȳsiru. I bikio, i ko wa, kpa b̄εn nuku dobu bu ka yibu.

Yesu u handunia kamia

25 Yesu maa bu sōwa u n̄ε, yeni kpurowa na b̄ε sōwa ka m̄ndu. Adama saa ya sisi ye na n̄ maa b̄ε gari sɔɔmɔ ka m̄ndu, kon b̄ε Baaban gari sōwa kpasasa.

²⁶ Saa ye, yà n tunuma, i ko Baaba kana ka nen yĩsiru. Na ò maa gerumò ma kon nùn kana bεεn sɔ,

²⁷ domi Baaban tii u bεε kī. U bεε kī yèn sɔ i man kī, i maa naanε doke ma na weewa Gusunən min di.

²⁸ Na yarimawa saa Baaban min di, na na handuniaɔ. Tē na handunia derimò na dɔɔ nen Baaban mi.

²⁹ Win bwāaba nùn sɔɔwa ba nεε, tēra a re sun gari sɔɔwa kpasasa, n ò ka mɔndu.

³⁰ Tē sa gia ma a baayere kpuro yē, n ò maa mɔ goo u nun gāanu bikia. Yenin sōna sa naanε doke ma Gusunən min diya a yarima.

³¹ Ma Yesu u bu bikia u nεε, tē i naanε doke?

³² I laakari koowo, saa ya sisi ya mam tunuma kɔ ye ba koo ka bεε kpuro yarinasia, baawure u ka da win yenuɔ. I ko man deri nε turo, adama na ò wāa nε turo yèn sɔ Baaba u wāa ka nε.

³³ Yabu yeniwa na raa bεε sɔɔwa kpa i n ka bɔri yendu mɔ nε sɔɔ. Handunia ye sɔɔra i ko nɔni swāaru wa, adama i ku mwia kpana, na handunia kamia kɔ.

17

Yesu u kanaru mɔ

win bwāabun sɔ

¹ Ye Yesu u gari yi gerua u kpa, u win nɔni seeya wɔllɔ u nεε, Baaba, saa ya tura. A nε wunen Bii wɔlle suo, kpa n maa nun wɔlle sua.

² Domi a man yiiko wē tɔmbu kpuron wɔllɔ, kpa n ka be a man wē kpuro wāaru wē te ta ku ra kpe.

³ Wāaru te ta ku ra kpe tera mini, tɔmbu bu ka nun gia, wunε Gusunɔ turo, kpa bu maa man gia nε Yesu Kiriwi a gərima.

⁴ Na nun walle sua tem me sɔɔ, na maa sɔmbu te wiru go te a man yiire.

⁵ Baaba, na nun kanamɔ, a de na n yiiko mɔ tɛ wunen bɔkuɔ, nge me na raa mɔ ka wune sannu ba sere handunia taka kua.

⁶ Na tɔn be wunen yĩsiru giasia be a man wɛ handunia ye sɔɔ. Wunegiba ba raa sãa, ma a man bu wɛ. Ba maa wunen gari mem nɔɔwa.

⁷ Tɛ ba yɛ ma gãanu kpuro ni a man wɛ, saa wunen min diya nu na.

⁸ Domi na bu gari yi wɛ yi a man sɔɔwa, ba maa yi mwa. Ma ba gia sãa sãa ma saa wunen min diya na yara, ba maa naane doke ma wuna a man gɔrima.

⁹ Na bu kanaru kuamme n n mɔ handuniagibu. Tɔn be a man wɛ, beya na kanaru kuamme yɛn sɔ wunegiba ba sãa.

¹⁰ Negibu kpuro ba sãawa wunegibu ma wunegibu kpuro ba maa sãa negibu, nen yiiko maa sɔɔsira be sɔɔ.

¹¹ Tɛ na sisi wunen mi. Na n ko na n maa wãa handunia sɔɔ, adama beya ba ko n wãa handunia ye sɔɔ. Baaba Dɛero, a bu beruo ka wunen yĩsi te a man wɛn dam, kpa ba n ka sãa tia, nge me ne ka wune sa sãa tia.

¹² Sanam me na wãa ka be, na bu berua ka wunen yĩsi te a man wɛn dam. Na bu kɔsu, ma be sɔɔ baa tɔn turo goo kun kam kue ma n kun mɔ kam kooren bii, kpa Gusunɔn gari yi ka kooraa.

¹³ Tɛ na sisi wunen mi. Yeniwa na gerumɔ handunia ye sɔɔ, kpa ba n ka nuku dobu yiba nen sɔɔ.

¹⁴ Na bu wunen gari wɛ, ma handuniagiba bu tusa yɛn sɔ ba n sãa handuniagibu, nge me nen tii na n sãa handuniagii.

15 Na ñ nun kanamə a ka bu wuna handunia sɔɔn di, adama na nun kanaməwa a bu kɔsuo tɔn kɔso win sɔ.

16 Ba ñ sãa handuniagibu nge mɛ nɛn tii na ñ sãa handuniagii.

17 A tii bu wunə nɛnɛm ka wunɛn gem gari. Wunɛn gari gema.

18 Nge mɛ a man gɔrima handuniaə, mɛya na maa bu gɔra handunia sɔɔ.

19 Ben sɔna na nun nɛn tii wɛ kpa ben tii bu maa ka ko wunɛgibu ka gem.

20 N ñ mɔ beni tɔnawa na kanaru kuammɛ, adama ka maa be ba koo naanɛ doke ben garin saabu.

21 Na kanaməwa be kpuro ba n ka sãa tia. Nge mɛ wunɛ Baaba a wãa nɛ sɔɔ, ma na maa wãa wunɛ sɔɔ, a de bu ko tia bɛsɛ sɔɔ. Kpa handuniagibu bu ka naanɛ doke ma wuna a man gɔrima.

22 Yiiko ye a man wɛ, yeya na maa bu wɛ, kpa ba n ka sãa tia nge mɛ nɛ ka wunɛ sa sãa tia.

23 Nɛ na wãa be sɔɔ, wuna a maa wãa nɛ sɔɔ, kpa bu ka ko tia mam mam. Kpa handunia yu ka gia ma wuna a man gɔrima, a maa bu kɔ nge mɛ a man kɔ.

24 Baaba, na kɔ be a man wɛ ba n wãa nɛn mi, mi na wãa, kpa ba n nɛn yiiko mɛɛra ye a man wɛ, domi a man kɔ ba sere handunia taka kua.

25 Baaba gemgii, handuniagiba kun nun yɛ, adama nɛ na nun yɛ, ma beni ba tuba ma wuna a man gɔrima.

26 Na bu wunɛn yɔsiru giasia, mɛya kon kpam bu tu giasiam sosi, kɔ te a man kɔa ta n ka wãa be sɔɔ, kpa na n maa wãa be sɔɔ.

Yesun mwaabu
(I maa mεrio Mateu 26:47-56, Maaku 14:43-50,
Luku 22:47-53)

¹ Sanam mε Yesu u kana te kua u kpa, u yara ka win bwāabu sannu ba da daa tora gaan guruɔ ye ba ra soku Sedoroni. Batuma gaa wāa mi, yè sɔɔ u dua ka win bwāabu.

² Yudasi, win dɔmε, u yam mi yē domi Yesu ka win bwāabu ba ra raa mɛnnε mi nɔn dabiru.

³ Yen sōna Yudasi u da mi ka tabu kowobu ka sāa yerun kōsobu be yāku kowo tɔnwerobu ka Falisiba ba nùn wē. Ba ben tabu yānu neni, ka fitilakunu ka wīi bɔnnun dōɔ.

⁴ N deema Yesu u yē kɔ ye n koo nùn ko kpuro, yen sōna u susi u bu bikia u nεε, wara i kasu.

⁵ Ma ba nùn wisa ba nεε, Yesu Nasaretigiiwa sa kasu.

Yesu u nεε, nena mi.

Yudasi, win dɔmε, u yō mi, ka be sannu.

⁶ Ye Yesu u nεε, nena mi, ma ba desira ba wəruka.

⁷ Yesu u kɔm bu bikia u nεε, wara i kasu.

Ma ba nεε, Yesu Nasaretigiiwa sa kasu.

⁸ Yesu u nεε, na raa bεε sōwa kɔ ma nena mini. N̄n n nɛn na i kasu, i de beni bu doona.

⁹ U yeni gerua kpa gari yi u raa gerua yi ka kooru ye u nεε, baa tɔn turo kun kam kue be Baaba u nùn wē sɔɔ.

¹⁰ Sanam mε, Simɔɔ Piεε u win takobi neni ma u ye woma u ka yāku kowo tɔnweron yoo sōra u win soo nɔm geuguu bura. Yoo win yīsira Maliku.

¹¹ Ma Yesu u Piεε sōwa u nεε, a wunen takobi wesio yen kararɔ. Na n̄ kon ka nɔni swāaru temana te nɛn Baaba u man yiire?

Ba ka Yesu da Anin wuswaaɔ

12 Sanam meya tabu kowobu ka ben wirugii ka Yuuban sãa yerun kãsobu ba Yesu mwa ba nùn bõkua

13 ma ba gbia ba ka nùn da Anin mi. Ani u sãawa Kaifan dokiri, Kaifa wiya u maa sãa yãku kowo tånwero wõõ ge sãõ.

14 Kaifa wiya u raa Yuuba bwisi kã ma n arufaani mã tån turo u ka tãmbu gbiiya.

Piɛɛ u Yesu siki

(I maa mɛɛrio Mateu 26:69-70, Maaku 14:66-68, Luku 22:55-57)

15 Simãõ Piɛɛ ka bõõ goo ba Yesu swĩi. N deema yãku kowo tånwero wi, u bõõ wi yẽ sãa sãa, ma bõõ wi, u ka Yesu dua sannu yãku kowo tånweron yɛnun yaaraõ.

16 Adama Piɛɛ u yõra tãwã yɛnu kãnnãwã. Ma bõõ wi yãku kowo tånwero u yẽ mi, u yarima u ka wãndia kãnnã kãso geruna, ma u Piɛɛ duusia.

17 Ma wãndia wi u kãnnã kãsu mi, u Piɛɛ bikia u nɛɛ, wunɛ, a ñ maa sãa durã win bwãabun turo?

Piɛɛ u nɛɛ, aawo.

18 Ma yobu ka sãa yerun kãsobu ba yõ dõõ gẽɛn bõkuõ yi ba sõrua woorun sã ba wõsu. Piɛɛ u da u maa yõ mi, ba wõsu sannu.

Yãku kowo tånwero

u Yesu gari bikiamã

(I maa mɛɛrio Mateu 26:59-66, Maaku 14:55-64, Luku 22:66-71)

19 Ma yãku kowo tånwero u Yesu win bwãabun gari bikia, ka ye u tãmbu sãõsimã.

20 Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, na ka baawure gari kua batuma sãõ. Na nɛn keu sãõsiru kpuro kuawa

mennə yenu sɔɔ ka maa sãa yerɔ, mi Yuuba kpuro ba ra mennɛ. Na n̄ gãanu ganu gerua asiri sɔɔ.

²¹ N̄ n mɛn na, mban sɔna a man gari bikiamɔ. Be ba nɛn gari nua, a ben tii bikio ye na bu sɔɔwa. Beya ba yɛ ye na gerua.

²² Ye Yesu u yeni gerua u kpa, yera sãa yerun kɔso turo wi u n̄n yɔre, u Yesu baara so, ma u nɛɛ, yãku kowo tɔnwerowa a kãka a gari wisimɔ mɛ?

²³ Ma Yesu u n̄n wisa u nɛɛ, n̄ n gari kɔsin na na gerua, a yi geruo baawure u nɔ. N̄ n maa gem na na gerua, mban sɔna a man soomɔ.

²⁴ Ma Ani u dera ba n̄n bɔkua ba ka da Kaifa, yãku kowo tɔnweron mi.

Piɛɛ u kɔpam Yesu siki

(I maa mɛriɔ Mateu 26:71-75, Maaku 14:69-72, Luku 22:58-62)

²⁵ Saa ye sɔɔ, Simɔɔ Piɛɛ u yɔ mi, u dɔɔ wɔsu. Ma ba n̄n bikia ba nɛɛ, wunɛ maa, a n̄ sãa durɔ win bwãabun turo?

Adama Piɛɛ u gari yi siki u nɛɛ, aawo fa.

²⁶ Yãku kowo tɔnweron yoo turo, win soo teu Piɛɛ u buran dusi, u n̄n bikia u nɛɛ, na n̄ daa nun wa ka wi batuma ye sɔɔ?

²⁷ Piɛɛ u kɔpam siki u nɛɛ, aawo. Yera yande goo dɔɔ ga swĩ.

Ba ka Yesu da Pilatin wuswaaɔ

(I maa mɛriɔ Mateu 27:1-2, 11-14, Maaku 15:1-5, Luku 23:1-5)

²⁸ Saa Kaifan min di ba ka Yesu da tem yɛron siri yerɔ. N deema buru buru yam sãrera. Be ba sãa Yuuba ba n̄ wure bu du siri yeru mi, kpa bu ku raa

ko disigibu. Domi ba kī bu Gəə sararibun t̄əə baka ten yaa dibu di.

²⁹ Yen sōna Pilati u yarima u bu deema, ma u bu bikia u n̄ε, tora teren bwesera i durə wi waasi.

³⁰ Ba n̄ε, ù kun kōsa kue, sa ñ daa ka nùn sisi su nun nōma beria.

³¹ Pilati u bu s̄əwa u n̄ε, b̄εen tii i nùn m̄ə, kpa i nùn siri ka b̄εen tiin wooda.

Ma Yuuba ba n̄ε, sa ñ yen dam m̄ə su ka t̄ənu go.

³² Nge m̄əya Yesun gari yi koorə yì s̄ə u s̄əsi ḡə wìn bweseru u koo gbi.

³³ Pilati u kpaṃ dua siri yerə, ma u Yesu soka u nùn bikia u n̄ε, wuna Yuuban sunə?

³⁴ Ma Yesu u nùn bikia u n̄ε, wuna a ka tii yeni bikiamə? Nge gaba nun n̄en gari s̄əwawa.

³⁵ Pilati u n̄ε, n̄ε Yuuwa? Wunen bweseru ka yāku kowo t̄ənweroḃa ba man nun n̄əmu s̄əndia. Mba a kua.

³⁶ Yesu u n̄ε, n̄en bandu ta ñ s̄ā handunia migiru. T̄ə n̄ s̄ān na handunia migiru, n̄en bwāabu ba koo sanna kpa bu ku Yuuba man n̄əmu s̄əndia. Adama n̄en banda kun s̄ā handunia migiru.

³⁷ Ma Pilati nùn bikia u n̄ε, ñ n̄ man na, a s̄āwa sunə.

Yesu u nùn wisa u n̄ε, wunen tii a mam gerumə ma na s̄ā sunə. Na na handunia s̄ə, ba man marawa n̄ ka gem areru di. Baawure wi u s̄ā gemgii, wiya n̄en gari n̄əmə.

³⁸ Pilati u nùn bikia u n̄ε, mba ba ra soku gem.

Ba Yesu taar̄ε w̄ē bu go

(I maa m̄εriio Mateu 27:15-31, Maaku 15:6-20, Luku 23:13-25)

Gari yin biru Pilati u kpam yarima u da Yuuban mi, ma u bu sɔɔwa u nɛɛ, nɛna kun toraru garu wa durɔ wi sɔɔ.

³⁹ Adama i komaru garu mɔ te kon ka bɛɛ pirisam turo kara Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru sɔɔ. I kɪ n bɛɛ Yuuban sunɔ kara?

⁴⁰ Ma be kpuro ba gbāsukumɔ ka dam ba mɔ, aawo sa n durɔ wi kɪ, Barabawa sa kɪ.

N deema gbɛnɔwa Baraba wi, u sɔa.

19

¹ Sanam mɛya Pilati u Yesu mwa, ma u dera ba nùn so ka som kpaka.

² Ma tabu kowobu ba sãki tundu bɔkana ba ka nùn sina furɔ kua ba doke win wirɔ. Ba maa nùn gurumusu swãabu sebusia.

³ Kiri kiri kpa bu nùn susi bu nɛɛ, Yuuban sunɔ, fɔɔ baasira.

Ma ba nùn baari soomɔ.

⁴ Ma Pilati u kpam maa yarima u tɔn wɔru ge sɔɔwa u nɛɛ, i swaa dakio. Wee, kon bɛɛ durɔ wi yarama kpa i ka gia ma na n toraru garu wa wi sɔɔ.

⁵ Yesu u yarima u sãkin furɔ, ka maa gurumusu swãabu ge doke. Pilati u bu sɔɔwa u nɛɛ, durɔ wi wee.

⁶ Sanam mɛ yãku kowo tɔnwerobu ka sɔa yerun kɔsobu ba nùn wa, ma ba gbāsukum wɔri ba nɛɛ, a nùn kpareo, a nùn kpareo dɔa bunanaru sɔɔ.

Pilati u bu sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn tii i nùn mɔɔ kpa i nùn kpate dɔa bunanaru wɔllɔ ka bɛɛn tii. Domi nɛ na kun toraru garu wa wi sɔɔ.

⁷ Ma Yuuba ba nùn sɔɔwa ba nɛɛ, sa wooda gaa mɔ ye ya gerumɔ bu nùn go yèn sɔ u win tii nɛɛ Gusunɔn Bii.

⁸ Ye Pilati u gari yi nua, win berum sosi.

⁹ Ma u kpam ka Yesu wura siri yerɔ, u nùn bikia u nɛɛ, man diya a na.

Adama Yesu kun nùn wisa baa nɔn teeru.

¹⁰ Ma Pilati u nùn bikia u nɛɛ, nɛna a ñ ka sere gari mɔ? A ñ yɛ ma na dam mɔ n ka nun kara, na maa dam mɔ n ka nun kpare dāa bunanaru sɔɔ?

¹¹ Ma Yesu u nùn wisa u nɛɛ, a ñ dam gam mɔ nɛ sɔɔ bā kun nun mɛ wɛ wəllun di. Yen sɔna wi u man nun nɔmu sɔndia, win taare ya wunɛgia kere.

¹² Ye Pilati u yeni nua yera u hania sosi u ka Yesu kara. Adama Yuuba ba gbāsukunu bɔbia ba nɛɛ, à n durɔ wi kara, a ñ maa tem yɛro kī. Domi baawure wi u win tii kua sunɔ u sāawa tem yɛron yiberɛ.

¹³ Ye Pilati u gari yi nua, u ka Yesu yarima, ma u sina siri kowon sin yerɔ te ta wāa yam mɛ sɔɔ, mɛ ba sokumɔ Kpee turaru. Miya ba maa sokumɔ Gabata ka Heberum.

¹⁴ N tie sɔɔ teeru bu sere Gɔɔ sararibun tɔɔ bakaru ko, nge sɔɔ wii wəllun saka. Ma Pilati u Yuuba sɔɔwa u nɛɛ, bɛɛn sunɔ wee.

¹⁵ Ma Yuuba ba gbāsuka wəllɔ, i ka nùn doo, i ka nùn doo, i nùn kpareo dāa bunanaru wəllɔ.

Ma Pilati u bu bikia u nɛɛ, amɔ ro! I kī n bɛɛn sunɔ kpare dāa bunanaru wəllɔ?

Ma yāku kowo tɔnweroba nùn wisa ba nɛɛ, bɛsɛ sa ñ sunɔ goo mɔ ma n kun mɔ tem yɛro.

¹⁶ Sanam mɛya Pilati u bu Yesu nɔmu sɔndia bu ka nùn kpare dāa bunanaru wəllɔ.

Ba Yesu kpare dāa bunanaru wəllɔ

(I maa mɛrio Mateu 27:32-44, Maaku 15:21-32, Luku 23:26-43)

Ma ba Yesu mwa ba ka doona.

17 Ma Yesu u win tiin dāa bunanaru sua u ka da sere aye ten mi, te ta ka wii koko weene, adama ka Heberum ba ra yam mi sokuwa Gəəgəta.

18 Miya ba nūn kpare dāa bunanaru wəllə. Ba maa tən durəbu yiru gabu kpare turo nəm dware, turo nəm geuə, ma Yesu wāa ben suunu səə.

19 Ma Pilati u yorua u mani dāa bunana ten wəllə. Yora ye, ya nεε, Yesu Nasaretigii, Yuuban sunə.

20 Yuuba dabira ba yora ye gara domi mi ba Yesu kpare n n̄ ka wuu toma. Ma ba ye yorua ka Heberum, ka Gerekim, ka maa Latem.

21 Ma Yuuban yāku kowo tənwerobu ba Pilati sōwa ba nεε, a ku yore Yuuban sunə, adama a yoruo, u nεε wiya Yuuban sunə.

22 Ma Pilati u nεε, ye na yorua na yoruawa.

23 Sanam mε tabu kowobu ba Yesu kpare ba kpa, ba win yānu bənu kua suba nne, tabu kowo ben baawure sube teeru, ba maa win yabe bakarua sua. Yabe te, ta n̄ yina mə, ba tu wesawa yaberu.

24 Ma tabu kowo be, ba geruna ba nεε, bu ku raa te gāa, adama bu de bu tu tete toosi kpa bu wa wigiru ta koo ko.

Nge mεya Gusunən gari yi kora yi yi nεε,
“Ba nən yānu bənu kua ben tii tiine səə.

Ma ba nən yaberu tete toosi.”

Nge mεya tabu kowo be, ba kua.

25 N wee, Yesun mero, ka win meron wənə, ka Maari Kopan kurə, ka sere Maari Madalagii, ba yō Yesun dāa bunanarun bəkuə.

26 Yesu u win mero wa mi, ka bōə wi u kī ba yō ba karine, ma u win mero sōwa u nεε, kurə wunε, wunen bii wee mi.

27 U maa bōə wi sōwa u nεε, wunen mero wee mi.

Saa dōma ten diya bōō wi, u ka nùn wa win tiin yenuō.

Yesun gəə

(I maa mεerio Mateu 27:45-56, Maaku 15:33-41, Luku 23:44-49)

²⁸ Yen biru, sanam mε Yesu u gia ma gari yi kpuro yi wiru goora yi kpa, Gusunən gari yi ka koorā, u nεε, nim nōru ga man mō.

²⁹ Wekeru gara wāa mi, te ta tam mōmməm yiba. Ma ba swεesu wasa tam mōmməm mε sōō, ba bεri isəpun dekaō ba ka susi win nōōwō.

³⁰ Sanam mε Yesu u tam mōmməm mε denda u nεε, n kpa.

Yera u tuka, u win tii yōsu, ma u sariru kua.

Ba Yesu sōka yēsao

³¹ Dōma teya Yuuba ba Pilati bikia u de bu durō ben kōri bōōku be ba go mi, kpa bu goo ni sarasia dāa bunanarun di. Ba yeni bikia yēn sō n tie sōō teeru bu ka ben tōō wēraru giru di, ba n maa kī goo ni, nu n wāa dāa bunanaru wōllō tōō wēraru gi te sōō, domi tōō bakarun tii tiiwa.

³² Yen sōna tabu kowobu ba da ba gbiikoon kōri bōōka ka maa yirusegii be ba kpare ka Yesu sannu.

³³ Adama sanam mε ba tura Yesun mi, ba deema u gu kō, ba n maa win kōri bōōka.

³⁴ Adama tabu kowobun turo u Yesu yaasa sōka win yēsao, ma yande yem ka nim mu yara.

³⁵ Wi u ye wa, u yen seeda di, win seeda ye, gema. U yē kam kam ma geeya u gerumō, kpa bεε i maa ka naanε doke.

³⁶ Yeniwa ya kua kpa Gusunən gari yi ka koorā yi yi nεε, “Baa win kuku teeru, ta n kōsiramō.”

³⁷ Gusunən gari maa nεε, “Ba koo nùn mεeri wi ba soka.”

Yesun sikubu

(I maa mεerio Mateu 27:57-61, Maaku 15:42-47, Luku 23:50-56)

³⁸ Yen biru Yosεfu Arimategii u Pilati Yesun goru kana. Yosεfu wi, u sāawa Yesun bōō, adama asiri sōōwa yèn sō u Yuuban bεrum mō. Ma Pilati u wura. Yen sōna Yosεfu u da u Yesun goru sua u ka doona.

³⁹ Nikodemu wi u raa da Yesun mi wōkuru u Yosεfu yōsiri. Ma u turare bwesenu yiru, miru ka aloesi neni ye ya tura kilo tenan saka.

⁴⁰ Durō be yiru ba Yesun goru sua ma ba tu bekuru wukiri ka turare sannu. Domi nge mεya Yuuba ba ra ka ben goru sike.

⁴¹ N deema batuma gaa ya wāa mi ba Yesu kpāren bōkuō. Siki wōru kperuguu gaga wāa mi, batuma ye sōō, gè sōō ba ñ goo sikure.

⁴² Miya ba Yesu kpī domi yen sisira sāawa tōō wērarugiru. Siki te, ta maa wāa turuku mi.

20

Siki diiru

(I maa mεerio Mateu 28:1-8, Maaku 16:1-8, Luku 24:1-12)

¹ Alusuma buu sōnu buru buru yellu, sanam mε yam kun sāram kpa, Maari Madalagii u da sikiru mi. Ma u wa ba kpee te sua saa siki ten kōnnən di.

² Ma u duka da Simōō Piεen mi, ka bōō win mi, wi Yesu u kī, u bu sōōwa ma ba Yinni sua saa sikiru min di, u ñ maa yē mi ba nùn kpī.

³ Sanam mεya Piεε ka bōō wi, ba yara ba da sikiru mi.

⁴ Ma be yiru ba duki da sannu, adama bɔɔ wi, u duka u Piεε gbiiri, ma u gbia u tura sikiru mi.

⁵ U yāara u tende siki te sɔɔ, ma u bekuru wa ta yii, adama u ñ due.

⁶ Yera Simɔɔ Piεε wi u sisi biruɔ u tura mi ma u dua siki te sɔɔ. U maa beku te wa ta yii,

⁷ ka yasa ye ba raa ka win wiru bɔkua. Adama yasa ye, ya ñ yii ka beku te sannu, ya kuruawa bee tia.

⁸ Sanam mɛya bɔɔ wi u raa gbia u tura sikiru mi, u maa dua. U wa, ma u naane doke.

⁹ Gusunɔn gari kun daa bu yeeri gina yi yi gerua ma u koo se gɔrin di.

¹⁰ Ma bwāa be, ba gɔsira ba da ben yɛnuɔ.

Yesu u Maari Madalagii kure

(I maa mɛrio Mateu 28:9-10, Maaku 16:9-11)

¹¹ Adama Maari u yɔ tɔɔwɔ siki ten bɔkuɔ u sumɔ. Sanam mɛ u sumɔ u yāara u tende siki ten sɔɔwɔ.

¹² Ma u wɔllun gɔradoba yiru wa ba yāa kpikinu doke ba sɔ mi Yesun goru ta raa kpī, ben turo wiru gia, turo maa naasu gia.

¹³ Ma ba nùn bikia ba nεε, kurɔ wunε, mba n kua a ka sumɔ.

Ma u bu wisa u nεε, ba nen Yinni suawa saa minin di, na ñ maa yɛ mi ba nùn kpī.

¹⁴ Sanam mɛ u yeni gerua u kpa, u sīra ma u Yesu wa u yɔ mi. Adama u ñ gie ma Yesuwa.

¹⁵ Yesu u nùn bikia u nεε, kurɔ wunε, mba n kua a ka sumɔ. Wara a kasu.

Kurɔ wi, u tamaa yam min kɔsowa. Yera u nεε, tɔnwero, ñ n wunen na a nùn sua, a man sɔɔwɔ mi a nùn kpī, kpa n da n nùn sua min di.

¹⁶ Ma Yesu u nεε, Maari.

Yera u sīira, ma u gerua ka Heberum u nεε, Raboni. Yen tubusiana, keu sōsio.

¹⁷ Ma Yesu u nùn sōwa u nεε, a ku man baba, domi na ñ gina de nen Baaban mi wəllə. Adama a doo nen bwāabun mi, a bu sō ma na dəə Gusunən mi, wi u sāa nε ka bεen Baaba, u maa sāa nε ka bεen Yinni.

¹⁸ Ma Maari Madalagii u da u bwāa be sōwa ma u Yinni wa, sere Yinni u nùn gari yini sōwa.

Yesu u win bwāabu tii sōsi
(*I maa mεerio Mateu 28:16-20, Maaku 16:14-18, Luku 24:36-49*)

¹⁹ Alusuma buu gen yoka, bwāa be, ba menna ma ba gamboba bəri Yuuban berum sō. Miya Yesu u da u bu yōre ben suunu səə. Ma u bu sōwa u nεε, alafia ya n wāa ka bεε.

²⁰ Ye u yeni gerua u kpa, u bu win nōma ka win yēsa sōsi. Bwāa ben nukura dora ye ba Yinni wa.

²¹ Ma Yesu u kpa bu sōwa u nεε, alafia ya n wāa ka bεε. Nge mε Baaba u man gərima nge mεya nε na maa bεε gəra.

²² Ye u yeni gerua u kpa, yera u bu wēsie ma u nεε, i Hunde Dεero məə.

²³ Ì n goo nùn win toraru suuru kua u koo ten suuru wa. Ì n maa goon toraru suuru kobu yina ta ko n yēro wāasiwa.

Yesu ka Tomaa

²⁴ Tomaa, bwāabu wəkura yiru yen turo, wi ba ra maa nεε Sika, u ñ daa wāa ka be sanam mε Yesu u na ben mi.

²⁵ Bwāa be ba tie ba nùn sōwa ma ba Yinni wa. Tomaa u bu wisa u nεε, ma n kun mə u kurum bora wa Yinnin nōma səə, ma u kun win niki bia

doke mi kurum daa wãa, kpa u win nōmu doke Yinnin yēsā, u ñ naanē dokemā.

²⁶ Sōo nōōba itan biru bwãa be, ba maa menne sannu dirō. Tomaa wãa be sōo. Ba gamboba bēri adama Yesu u na u bu yōre ben suunu sōo ma u nē, alafia ya n wãa ka bē.

²⁷ Sanam mēya u Tomaa sōōwa u nē, a nēn nōma mēerio kpa a wunēn niki bia doke ye sōo. A wunēn nōmu demiamā a doke nēn yēsā. A naanē dokeo a ku maa ko gōrusu yirugii.

²⁸ Tomaa u nūn sōōwa u nē, Gusunō nēn Yinni.

²⁹ Yesu u nūn bikia u nē, a naanē doke yēn sō a man waamō? Doo nōrugiba be ba kun man wa, ba ka naanē doke.

Yēn sō ba tire teni yorua

³⁰ Sōm maamaakigii dabina Yesu maa kua win bwãabun nōni biru ni ba kun yorua tire teni sōo.

³¹ Adama gari yiniwa ba yorua kpa i ka naanē doke ma Yesuwa Kirisi wi, Gusunōn Bii, kpa naanē doke binin saabu i n wāaru mō te ta ku ra kpe win yīsirun sō.

21

Yesu u bwãabu nōōba yiru kure

¹ Yen biru Yesu u kpa win bwãabu tii sōōsi Tiberian daa burerun bōkuō. Wee nge mē u tii sōōsi.

² Simōō Piēē ka Tomaa wi ba ra nē Sika, ka Nataniēli Galilen Kanagii, ka Sebeden bibu, ka win bwãabu gabu yiru, be kpurowa ba wãa sannu.

³ Simōō Piēē u be ba tie sōōwa u nē, u susure dōo. Ma ba nē, ben tii ba koo ka nūn da.

Ma ba yara yande ba goo dua ba doona. Adama ba ñ gāanu ganu mwε wōku te sō.

⁴ Ye yam sārō Yesu u yō daarun goorō, adama bwāa be, ba ñ yē Yesuwa.

⁵ Ma Yesu u bu bikia u nεε, aluwaasi bεε, i ñ gāanu mwε baa fiko?

Ma ba nεε, aawo.

⁶ Ma u bu sōwa u nεε, i bεen yāakororu kōwō goo gen nōm geuō, i ko gāanu wa mi.

Ba kua mε, ma ba kpana bu tu gawa swēε dahirun sō.

⁷ Ma bōō wi Yesu u kī, u Piεε sōwa u nεε, Yinniwa.

Ye Simōō Piεε u nua ma Yinniwa, yera u win yaberu pōra sie domi basiwa u raa wāa mi. Ma u sure nim sō goon di.

⁸ Adama bwāa be ba tie ba ka goo na daarun bōōwō ba ben yāakororu gawe, ta swēε yiba. Be ka daarun bōōn tondam kun kere gōm soonu goobu (200).

⁹ Ye ba sara temō ma ba dōō gēε wa, swēε wāa yin wōllō, ka maa pēε.

¹⁰ Ma Yesu u bu sōwa u nεε, bu swēε gεε tama yi ba go tē ge.

¹¹ Simōō Piεε u goo dua ma u yāakoro te gawa temō te ta swēε beke yiba. Yin geera sāa wunaa weeru ka wōkura ita. Baa mε yi ka dabi mε, yāakoro te, ta ñ gēεre.

¹² Yesu u bu sōwa u nεε, i na i sōndu wuna.

Baa bwāa ben turo kun kāka u nùn bikie wara u sāa, domi ba yē ma Yinniwa.

¹³ Yesu u da u pēε sua ma u bu wē. Meya u maa kua ka swēε yi.

14 Yeniwa nɔn itase ye Yesu u tii win bwãabu sɔɔsi saa mìn di u seewa gərin di.

Yesu ka Piεε

15 Ye ba sɔndu wuna ba kpa, Yesu u Simɔɔ Piεε bikia u nεε, Simɔɔ, Yohanun bii, a man kī n beni kpurogiru kere?

Ma u nεε, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nεε, a nɛn yãa binu nɔɔrio.

16 Yesu u kram nùn bikia nɔn mεεruse, Simɔɔ, Yohanun bii, a man kī?

Ma u nεε, Yinni, a yē ma na nun kī.

Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nεε, a nɛn yãanu kparɔ.

17 Yesu kram wure u nùn bikia nɔn itase, Simɔɔ, Yohanun bii, a man kī?

Ma Piεεn nukura sankira yèn sɔ u nùn bikia nɔn itase u nùn kī. Ma u nùn sɔɔwa u nεε, Yinni, a baayere yē, a yē kam kam ma na nun kī.

Ma Yesu u nùn sɔɔwa u nεε, a nɛn yãanu nɔɔrio.

18 Geema na nun sɔɔmɔ, sanam mε a sãa aluwaasi, a ra raa ka wunen tii kpaka sēke, kpa a da mi a kī. Adama sanam mε a tɔkɔ kua kaa wunen nɔma demiawa kpa goo u nun wunen kpaka sēka u ka nun da mi a n kī.

19 Ka gari yiya Yesu u sɔɔsi gɔɔ wìn bweseru Piεε u koo ka Gusunɔ bεεrε wē. Ye u yeni gerua u kpa ma u nεε, a man swīiyɔ.

Yesu ka Yohanu

20 Yen biru Piεε u sīra ma u wa ben biruɔ bɔɔ wi Yesu u kī, u wee. Bɔɔ wiya, u raa Yinni gballi yaa dibun sanam ma u nùn bikia wara koo nùn dɔmε.

21 Sanam mε Piεε u bɔɔ wi wa u Yesu bikia u nεε, Yinni, durɔ wini maa ni?

²² Yesu u nùn wisa u nεε, nà n kī n de u n wãa sere n kpam ka wurama, mba n nun wa. Wunε, a gesi mañ swĩiyɔ.

²³ Yen sɔ̃na gari yi, yi nɔ̃ra naanε dokeobu sɔ̃ ma bɔ̃ wi, u ñ gbimɔ. Adama Yesu u ñ gerua ma u ñ gbimɔ, u gesi geruawa ù n kī u de u n wãa sere u kpam ka wurama, mba n nùn wa.

²⁴ Bɔ̃ wiya u yenin areru dimɔ, wiya u maa tire teni yorua, sa maa yẽ ma win areru geema.

Garin wii goberu

²⁵ Gãa dabinu ganu maa wãa ni Yesu u kua. Bà n ni kpuro yorua tia tia, na ñ tamaa handunia kpuro sɔ̃ bu yen ayeru wa mi ba koo tire ni kpuro doke ni ba koo ra yore.

Bibeli Gusunɔn Gari
The Holy Bible in the Baatonum language of Benin,
also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8